

**Pla comarcal
d'integració
dels
immigrants
al Bages**

EL FET MIGRATORI AL BAGES

ANY 2001

Finançat per:

Generalitat
de Catalunya
**Departament
de Benestar Social**

Amb el suport de:

CONSELL COMARCAL DEL BAGES

Ajuntament de Manresa

Ajuntaments adherits:

Avinyó
Balsareny
Calders
Caliús
Cardona
Castellbell i el Vilar
Castellfollit del Boix
Fonollosa
Moia
Monistrol de Calders
Monistrol de Montserrat
Mura
Navarcles
Navàs
Pont de Vilomara
Sallent
Sant Feliu Sasserra
Sant Fruitós de Bages
Sant Joan de Vilatorrada
Sant Vicenç de Castellet
Sant Salvador de Guardiola
Santpedor
Súria

Entitat gestora:

AEP Desenvolupament
Comunitari

Treball de Camp i Redacció:
Antoni Navarro i Gonzalo Vázquez

Direcció:
Antoni Peralta

**Desenvolupament Comunitari
Gener 2002**

Índex

1. INTRODUCCIÓ	5
2. ASPECTES METODOLÒGICS	6
3. CONTEXT DEMOGRÀFIC COMARCAL.....	9
4. SERVEIS SOCIALS	14
4.1. Serveis Socials. Context d'actuació.....	14
4.2. L'accés als serveis.....	15
4.3. Perfil dels usuaris	17
4.4. Actuacions i programes municipals.....	20
4.5. Demandes i propostes des dels Serveis Socials	22
4.6. A tall de resum	24
5. SANITAT	27
5.1. Sanitat. Context d'actuació.....	27
5.7. L'accés als serveis.	28
5.3. Perfil dels usuaris	29
5.4. Recursos i dinàmiques relacionals	30
5.5. Demandes i propostes.....	33
5.6. A tall de resum	34
6. ENSENYAMENT	38
6.1. Ensenyament. Context d'actuació.....	38
6.2. L'accés als serveis. La incorporació tardana.....	40
6.3. La llengua i el procés d'aprenentatge	42
6.4. L'absentisme escolar.....	43
6.5. Dinàmiques i estratègies als centres educatius.....	45
6.6. A tall de resum	52
6.7. Sociograma àmbit Ensenyament.....	57
7. HABITATGE	61
7.1. Habitatge. Context d'actuació.....	61
7.2. Habitatge i immigració.....	62
7.3. A tall de resum	65
8. OCUPACIÓ I ECONOMIA	70

8.1. Ocupació i economia. Context d'actuació.....	70
8.2. Sectors d'inserció laboral	72
8.3. Estratègies de contractació	73
8.4. Formació i inserció laboral	76
8.5. Discriminació, sotscontractació i contractació en origen.....	79
8.6. Propostes i demandes.....	82
8.7. A tall de resum	84
9. CONCLUSIONS GENERALS.....	98
10. REGISTRE DE PERSONES ENTREVISTADES	100

Índex de taules

<i>Taula 1. Població total i població immigrada als municipis del Bages segons el Padró de desembre 2000.</i>	10
<i>Taula 2. Estrangers empadronats al municipis del Bages a desembre 2000, per àrees de procedència.</i>	11
<i>Taula 3. Estructura de la població per edats. Bages, 1986-1996.</i>	12
<i>Taula 4. Llars segons el nombre de persones, Catalunya i Bages. 1991-1996.</i>	12
<i>Taula 5. Nivell d'instrucció (>10 anys) a Catalunya i Bages. 1991-1996.</i>	12
<i>Taula 6. Llars amb dos nuclis als municipis del Bages. 1996.</i>	13
<i>Taula 7. Programes i serveis amb presència significativa d'immigrants a la comarca del Bages.</i>	22
Taula 8. Demandes, propostes i recursos. Àmbit de Serveis Socials	26
Taula 9. Demandes, propostes i recursos. Àmbit de Sanitat.	37
<i>Taula 10. Centres privats d'ensenyament del Bages als que hi ha alumnes estrangers.</i>	55
<i>Taula 11. Alumnes estrangers matriculats al Bages. Curs 1999-2000</i>	56
Taula 12. Demandes, propostes i recursos. Àmbit de d'Ensenyament.	58
<i>Taula 13. Grau de conservació dels edificis a Catalunya i Bages, 1980 i 1990.</i>	66
<i>Taula 14. Habitatges familiars segons els tipus, Catalunya i Bages. 1981 i 1991.</i>	66
<i>Taula 15. Característiques dels habitatges principals segons la superfície útil, a Catalunya i Bages. 1991.</i>	67
<i>Taula 16. Característiques dels habitatges principals, segons instal·lacions i serveis, a Catalunya i Bages. 1991.</i>	67
<i>Taula 17. Habitatges iniciats i acabats l'any 2000 al Bages.</i>	68
Taula 18. Demandes, propostes i recursos. Àmbit d'Habitatge.	69
<i>Taula 19. Taxa d'atur registrades a les comarques de Catalunya. Juny 2000.</i>	86
<i>Taula 20. Evolució de la taxa d'atur registrat als municipis del Bages. 1998-2001, mes de març.</i>	87
<i>Taula 21. Saldo migratori intern i saldo de mobilitat per treball als municipis del Bages. 1996.</i>	88
<i>Taula 22. Població ocupada resident per sectors, 1986-1996. Catalunya i Bages. 1986-1996.</i>	89
<i>Taula 23. Evolució de l'atur a la comarca del Bages, 1981-2000</i>	89
<i>Taula 24. Atur per sectors a la comarca del Bages durant el mes de desembre, 1995 i 1999</i>	89
<i>Taula 25. Població per situació laboral. Bages. 1996.</i>	90
<i>Taula 26. Producte interior brut a preus de mercat. Catalunya i Bages, 1991.</i>	90
<i>Taula 27. Distribució de la superfície agrària. Catalunya i Bages, 1989.</i>	91
<i>Taula 28. Població ocupada resident per sectors d'activitat. Catalunya i Bages. 1986-1996.</i>	91
<i>Taula 29. Distribució del valor afegit brut per sectors (%). Catalunya i Bages 1991.</i>	91
<i>Taula 30. Renda bruta familiar disponible (RBF) 1986, 1991 i 1996 a Catalunya i el Bages.</i>	92
<i>Taula 31. Establiments i professionals per sectors d'activitat econòmica. Catalunya i Bages. 1994, 1995 i 1998.</i>	92
<i>Taula 32. Establiments d'empreses industrials. Catalunya i Bages. 1995 i 1998.</i>	93
<i>Taula 33. Establiments d'empreses de comerç al detall. Catalunya i Bages. 1995 i 1998.</i>	93
<i>Taula 34. Establiments d'empreses de serveis. Catalunya i Bages. 1995 i 1998.</i>	94
Taula 35. Demandes, propostes i recursos. Àmbit de Ocupació i Economia	95

1. INTRODUCCIÓ

A començaments de l'any 2001, el Consell Comarcal del Bages i l'Ajuntament de Manresa van decidir la posta en marxa del *Pla Comarcal d'Integració dels Immigrants del Bages*, i van signar un Conveni de col·laboració amb el Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya, que financia aquest Pla Territorial. Al igual que en altres comarques, a on també s'està realitzant Plans Comarcals d'Integració dels Immigrants, el Departament de Benestar Social, en el marc de les actuacions previstes en el Pla interdepartamental d'immigració de la Generalitat de Catalunya, promou i financia aquests plans com a eina que contribueixi a la plena integració dels immigrants a la vida social de Catalunya. La gestió d'aquest Programa a la comarca del Bages va a càrrec de l'entitat Desenvolupament Comunitari.

En aquest Conveni, s'especificava com a prioritària l'elaboració d'una diagnosi de la situació dels immigrants a la comarca, a banda d'iniciar simultàniament tot un ventall d'actuacions inicials de divulgació i de dinamització comunitària en aquest àmbit.

Aquesta Diagnosi té com a objectiu la seva utilitat, com a punt de partida, del treball conjunt i coordinat a la comarca del Bages que té a veure amb els col·lectius de persones immigrades presents al territori. Es tracta, per tant, d'un document de discussió, obert a les aportacions del teixit associatiu i institucional de la comarca, i que necessita d'una actualització constant.

La Diagnosi contempla, sobretot, la realitat comarcal, i en aquesta realitat, malgrat tenir un pes específic la ciutat de Manresa, hem prioritzat en el nostre document les informacions referides a la resta de municipis de la comarca ja aquest municipi disposa del seu propi *Pla Integral d'Immigració*, que s'està duent a terme a hores d'ara. Manresa apareix sobretot com referent de recursos no presents en altres municipis.

2. ASPECTES METODOLÒGICS

En la recerca realitzada a la comarca s'ha tingut com a especials referències els treballs sobre immigració realitzats al 1997 per la Fundació Universitària del Bages així com també el *Pla integral d'Immigració* de l'Ajuntament de Manresa de l'any 2000. Aquests dos treballs han servit per orientar les entrevistes realitzades i el treball de camp que s'ha dut a terme en els mesos que ha durat l'estudi.

Les entrevistes s'han realitzat entre els mesos de febrer i de juny d'aquest any, i en aquest document ja consten els primers resultats de la devolució del document inicial a alguns dels agents consultats, sobretot a les professionals dels Serveis Socials de la comarca.

La metodologia utilitzada ha estat la RAP, Recerca Acció Participativa, que en aquesta primera fase ha consistit en entrevistar als diferents agents detectats com a participants actius en la temàtica d'immigració i en l'àmbit geogràfic de la comarca del Bages. Una característica d'aquesta opció metodològica és la participació de les agències i les persones consultades en el disseny de les accions a seguir i en les línies estratègiques del Pla. Un altre aspecte és la recerca de la complicitat i de la discussió conjunta d'aquelles qüestions socials que envolten tot el fenomen migratori, per tal de fer-hi front en un ambient de consens i d'optimització de recursos.

S'ha realitzat un total de 35 entrevistes en els diferents àmbits, repartides amb la següent distribució: Serveis Socials Municipals (17); Salut (3); Ocupació i treball (11); ONG's de la comarca que treballen amb immigrants (2). També s'ha volgut entrevistar a quatre informants immigrants de diverses procedències. A la vegada s'ha realitzat dos grups de discussió, un amb docents de secundària i compensatòria de la comarca (6 participants), i un altre amb dones marroquines (4 participants). També han col·laborat d'una manera especial altres companys i companyes de l'equip del Pla Comarcal: l'Eva Giner, l'Adel El Kart i l'Amina Benanrame.

Les primeres entrevistes es van realitzar a Treballadors/es Socials dels Serveis Socials Municipals i a partir d'aquí es van trobar els potencials entrevistats mitjançant la tècnica de bola de neu.

La informació que es va extreure de les entrevistes es va sistematitzar en una graella que va ser la base dels àmbits temàtics que componen l'índex del present treball: Serveis Socials, Sanitat, Ensenyament, Habitatge i Ocupació-Economia. Al final d'aquests capítols s'ofereixen dades estadístiques referides als àmbits corresponents d'anàlisi.

Més endavant s'ha fet una tornada d'informació a totes les persones entrevistades. En l'àmbit dels Serveis Socials Municipals es va poder fer una tornada de la informació en grup, de manera que les mateixes entrevistades van poder manifestar i discutir de forma conjunta els matisos i rectificacions que van creure convenientes en els documents parciais que se'ls va entregar una setmana abans perquè el comentessin.

A la resta d'entrevistats s'ha enviat per correu electrònic els respectius documents, confirmant telefònicament la recepció dels mateixos, i convidant-los a fer les rectificacions o propostes oportunes.

La principal dificultat metodològica ha estat la preocupació per l'asincronia dels temps que s'havien de fer complementaris per portar a terme el treball de camp. El temps institucional, el temps de la investigació encarregada a AEP Desenvolupament Comunitari i el temps de la gent; normalment no s'ha aconseguit portar al mateix ritme, creant a vegades malentesos i confusions que s'han anat superant.

Amb aquesta metodologia, que posa l'èmfasi en la participació dels entrevistats per tal de fer-los continuadors de la pròpia investigació, el repte era, i continua sent, que la participació dels diferents agents es veiés per tothom com a igualment necessària per parlar de la immigració. D'aquí la necessitat que el Pla té de crear vincles entre les diferents persones i àmbits.

L'esforç en aquest sentit amb les entrevistes i en la resta de la recerca queda moltes vegades ocult, encara que no deixa de ser una part important del treball metodològic que es porta a la pràctica en aquesta primera fase del Pla.

Els resultats i les propostes que s'extreuen d'aquesta Diagnosi es discutiran, properament, dintre de la Comissió de Participació que preveu el Pla, i amb posterioritat a la Comissió Tècnica. S'espera que d'aquestes comissions puguin sorgir interessos comuns i àmbits d'estudi i d'intervenció concrets, amb l'objectiu de treballar conjuntament aquells aspectes que es considerin prioritaris.

El Pla de Treball haurà de ser finalment consensuat i aprovat, si s'escau, pel Consell Rector del *Pla Comarcal d'Integració dels Immigrants del Bages*, format per les entitats promotores (Departament de Benestar Social, Consell Comarcal i Ajuntament de Manresa) i els ajuntaments adherits a l'esmentat Pla.

3. CONTEXT DEMOGRÀFIC COMARCAL

Amb dades del Padró de desembre del 2000, la comarca del Bages tenia 156.281 habitants, i en 4 de cada 10 casos residien a la capital comarcal, Manresa, amb poc més de 64.000 persones empadronades.

El Bages és una comarca força envellida, amb una proporció superior al 19% de persones de 65 i més anys a l'any 1996, quan 10 anys enrera aquesta població suposava el 14.4%. El grup de 0-14 anys ha passat, en aquest mateix període, del 20% al 14%.

La comarca obtenia, a l'any 1996, un saldo migratori intern positiu, amb 139 persones, i en canvi el seu saldo negatiu per mobilitat laboral pujava fins a les 2.246 persones.

Les persones amb nacionalitat no espanyola significaven, també al desembre de l'any 2000, un 2.2% de la seva població (3.365 persones). D'aquest gran grup, gairebé un 70% procedia del Magrib, un 12.8% d'Amèrica Central i Amèrica del Sud i un 8% d'Europa Occidental, bàsicament de la Unió Europea.

Pel nombre absolut de persones de nacionalitat no espanyola, destaquen els municipis de Manresa (2.078 persones), Sant Fruitós del Bages (147 persones) i Monistrol de Montserrat (131 persones). Aquestes xifres absolutes reflecteixen la preponderància també relativa del municipi de Manresa, amb un 62% de la població immigrada total, i un 41% de la població total de la comarca.

En relació a la importància percentual de les persones immigrades en el conjunt de la població dels municipis, els únics que sobrepassen el 5% són Sant Feliu Sasserra (6.1%) i Monistrol (5.1%); a continuació trobem el conjunt de municipis que es situen per sobre de la mitjana comarcal del 2.2%: Callús, Manresa, Sant Salvador de Guardiola i Castellbell i el Vilar, per aquest ordre.

Taula 1. Població total i població immigrada als municipis del Bages segons el Padró de desembre 2000.

Municipi	Total habitants	% respecta Comarca	Immigrats	% Immigrats
Aguilar de Segarra	211	0,1	2	0,9
Artés	4361	2,8	47	1,1
Avinyó	2055	1,3	38	1,8
Balsareny	3268	2,1	14	0,4
Calders	786	0,5	12	1,5
Callús	1329	0,8	31	2,3
Cardona	5531	3,5	92	1,7
Castellbell i el Vilar	3015	1,9	85	2,8
Castellfollit del Boix	364	0,2	0	0,0
Castellgalí	998	0,6	14	1,4
Castellnou de Bages	525	0,3	0	0,0
L'Estany	408	0,3	0	0,0
Fonollosa	1020	0,7	17	1,7
Gaià	167	0,1	0	0,0
Manresa	64626	41,3	2078	3,2
Marganell	250	0,2	0	0,0
Moià	3806	2,4	77	2,0
Monistrol de Calders	614	0,4	1	0,2
Monistrol de Montserrat	2564	1,6	131	5,1
Mura	223	0,1	0	0,0
Navarcles	5286	3,4	44	0,8
Navàs	5770	3,7	108	1,9
Pont de Vilomara	2604	1,7	25	1,0
Rajadell	565	0,4	0	0,0
Sallent	7279	4,7	58	0,8
Sant Feliu Sasserra	653	0,4	40	6,1
Sant Fruitós de Bages	5855	3,7	147	2,5
St. Joan de Vilatorrada	9460	6,0	85	0,9
Sant Mateu de Bages	682	0,4	1	0,1
St. Salvador de Guardiola	2168	1,4	65	3,0
St. Vicenç de Castellet	7410	4,7	87	1,2
Santa Maria d'Oló	1005	0,6	0	0,0
Santpedor	5242	3,4	27	0,5
Súria	6193	4,0	39	0,6
Talamanca	106	0,1	0	0,0
Bages	156399	100,0	3365	2,2

Font.- Consell Comarcal del Bages i ajuntaments de la comarca. Elaboració pròpia.

Taula 2. Estrangers empadronats al municipis del Bages a desembre 2000, per àrees de procedència.

Municipi	Europa		Àfrica		Amèrica		Àsia/Oceania	Total
	Occid.	Est	Magrib	Resta Àfr.	Nord	C. i Sud		
Aguilar de Segarra	2	0	0	0	0	0	0	2
Artés	1	1	28	7	0	9	1	47
Avinyó	0	0	34	0	0	4	0	38
Balsareny	2	4	0	1		3	4	14
Calders	4	0	1	0	0	6	1	12
Callús	0	0	30	0	0	1	0	31
Cardona	6	0	65	8	0	13	0	92
Castellbell i el Vilar	10	5	65	1	1	3	0	85
Castellfollit del Boix								0
Castellgalí	6	0	0	0	0	8	0	14
Castellnou de Bages								0
L'Estany								0
Fonollosa	4	0	13	0	0		0	17
Gaià								0
Manresa	111	36	1562	31	6	250	82	2078
Marganell								0
Moià	24	2	3	11	3	31	3	77
Monistrol de Calders	0	0	0	0	0	1	0	1
Monistrol de Montserrat	11	1	116	0	0	3	0	131
Mura	0	0	0	0	0	0	0	0
Navarcles	10	0	18	1	1	13	1	44
Navàs	11	9	65	7	3	8	5	108
Pont de Vilomara	7	6	12	0	0	0	0	25
Rajadell	0	0	0	0	0	0	0	0
Sallent	8	12	35	0	0	3	0	58
Sant Feliu Sasserra	0	0	39	0	0	1	0	40
Sant Fruitós de Bages	16	7	69	5	0	43	7	147
St. Joan de Vilatorrada	4	19	46	1	2	12	1	85
Sant Mateu de Bages	0	0	1	0	0	0	0	1
St. Salvador Guardiola	12	1	43	5	4	0	0	65
St. Vicenç de Castellet	12	0	65	2	0	7	1	87
Santa Maria d'Olió	0	0	0	0	0	0	0	0
Santpedor	3	0	19	0	1	4	0	27
Súria	3	0	22	0	0	14	0	39
Talamanca	0	0	0	0	0	0	0	0
Bages	267	103	2351	80	21	437	106	3365
% sobre immigrants	7,9	3,1	69,9	2,4	0,6	13,0	3,2	100,0
% sobre població	0,2	0,1	1,5	0,1	0,0	0,3	0,1	2,2

Font.- Consell Comarcal del Bages i ajuntaments de la comarca. Elaboració pròpia.

Taula 3. Estructura de la població per edats. Bages, 1986-1996.

Grup d'edat/any	1986	1991	1996
0-14	19.8	16.8	14
15-64	65.6	66.2	66.9
>65	14.4	17.0	19.1
Total	100	100	100

Font.- Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 4. Llars segons el nombre de persones, Catalunya i Bages. 1991-1996.

	Comarca		Catalunya	
	1991	1996	1991	1996
D'1 persona	12.8	15.8	13.6	17.3
De 2 persones	26.8	27.7	25.3	26.6
De 3 persones	23.3	23.6	22.2	22.5
De 4 persones	21.9	21.2	23.3	22.1
De 5 persones i més	15.2	11.7	15.6	11.5
Total	100	100	100	100
Nombre total de llars	48.573	52.024	1.933.044	2.097.955

Font.- Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de 1996. Elaboració pròpia.

Taula 5 Nivell d'instrucció (>10 anys) a Catalunya i Bages. 1991-1996.

	Comarca		Catalunya	
	1991	1996	1991	1996
Sense titulació	16.6	15.5	19.1	17.7
Primer grau	44.5	42.8	36.7	35.7
Segon grau	34	34.1	37.8	36.6
Tercer grau	4.9	7.6	6.4	10
Total	137.475	139.659	5.441.582	5.539.012

Font.- Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 6. Llars amb dos nuclis als municipis del Bages. 1996.

Municipi	Llars amb dos nuclis	%
Aguilar de Segarra	9	15
Artés	48	3.3
Avinyó	30	4.7
Balsareny	36	3.2
Calders	7	3
Callús	21	4.6
Cardona	76	3.8
Castellbell i el Vilar	37	3.9
Castellfollit del Boix	14	12.5
Castellgalí	25	9.4
Castellnou de Bages	5	4
L'Estany	5	3.7
Fonollosa	23	9.2
Gaià	7	16
Manresa	503	2.1
Marganell	2	2.9
Moià	36	2.8
Monistrol de Calders	5	2.5
Monistrol de Montserrat	29	2.7
Mura	3	3.6
Navarcles	64	3.8
Navàs	80	4.1
Pont de Vilomara	27	3.4
Rajadell	8	7.2
Sallent	106	4.1
Sant Feliu Sasserra	21	10.7
Sant Fruitós de Bages	72	4.2
St. Joan de Vilatorrada	85	3.1
Sant Mateu de Bages	21	13.9
St. Salvador de Guardiola	26	4.8
St. Vicenç de Castellet	48	1.8
Santa Maria d'Oló	30	10.3
Santpedor	87	5.5
Súria	86	4.1
Talamanca	4	13.7
Bages	1686	3.2

Font.- Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de 1996. Elaboració pròpia.

4. SERVEIS SOCIALS

4.1. Serveis Socials. Context d'actuació.

L'article 3 de la Llei de Serveis Socials de la Generalitat de Catalunya, de juliol de 1996, defineix aquests serveis:

Per Serveis Socials s'entén tota activitat organitzada que mitjançant la intervenció de personal preparat i amb el suport d'equipaments i recursos adequats, s'orienta a prevenir l'exclusió social i a promoure la prestació de suport personal, informació, d'atenció i d'ajut als ciutadans, especialment a les persones, les famílies o els col·lectius que, per raó de dificultats de desenvolupament i d'integració en la societat, manca d'autonomia personal, disminucions físiques, psíquiques o sensorials, problemes familiars o de marginació social, són creditors de l'esforç col·lectiu i solidari. Aquests serveis socials s'estructuren funcionalment en serveis socials d'atenció primària i en serveis socials d'atenció especialitzada.

L'organització en el territori del Bages és la següent:

- L'Àrea Bàsica de Serveis Socials comarcal està formada pel conjunt de Serveis Socials d'Atenció Primària, tant públics com privats, dels 34 municipis amb població menor a 20.000 habitants i està dividida en 12 zones.
- Manresa, per ser un municipi amb més de 20.000 habitants, compta amb una Àrea Bàsica de Serveis Socials específica.

Els equips bàsics estan integrats per un treballador/a social i un educador/a social i, en alguns casos, compten amb un equip de suport que constaria amb la presència de diferents professionals com ara, treballador/a familiar, pedagog/a....

El Consell Comarcal gestiona en cooperació amb els ajuntaments els serveis socials d'atenció primària¹. Aquests serveis reben cofinançament de la Generalitat de Catalunya.

Per tal de poder atendre algunes necessitats més específiques de les persones usuàries, es realitzen derivacions als serveis més especialitzats o bé a altres departaments, com per exemple al departament d'ensenyament, el servei d'ocupació o salut mental. En el cas de la tramitació de permisos de treball per a persones estrangeres, els acostumen a derivar a altres institucions o ONG's de la comarca, entre els què podem esmentar CITE, AMIC, Bages per a Tothom o el Consorci de Formació i Iniciatives del Bages Sud.

Càritas, per la seva part, també és present a la comarca amb una estructura pròpia, que depèn dels bisbats de Vic i de Solsona. És un Servei d'Atenció Primària privat que té delegacions en diferents pobles de la comarca i actua amb programes polivalents. Es coordina amb els Serveis Socials Municipals, en funció de les respectives polítiques socials locals, dels recursos propis o dels programes específics que s'hi realitzen.

4.2. L'accés als serveis

Els Serveis Bàsics d'Atenció Social Primària són de vegades uns dels primers llocs d'accés dels nouvinguts amb pocs recursos a la societat d'acollida. La immigració en general és un dels temes d'interès per a la majoria dels municipis de la comarca, i encara més per aquells que perceben un increment de la immigració als seus pobles. La pràctica totalitat d'aquests municipis s'ha adherit al *Pla Comarcal d'Integració dels Immigrants del Bages*.

En la resta de municipis, on la immigració no és significativa, també s'ha recollit la voluntat política d'adherir-se al *PCIIB*, encara que no entra dins de l'agenda política proposar accions concretes².

¹ *Memòria del Servei d'Atenció social Primària de la Comarca del Bages, Any 2000*. Consell Comarcal del Bages.

En general, des dels Serveis Socials Municipals s'expressa la voluntat que el Pla sigui una guia que coordini els eixos que sobre immigració s'han de realitzar a la comarca.

Els Serveis Socials municipals tenen una visió integral de l'atenció, el que significa a la pràctica que es realitza una tasca personalitzada de lluita contra l'exclusió social. No hi ha un tractament diferenciat de l'immigrant com a usuari respecte a la resta de persones que es presenten al servei, sinó que es tracta de compensar concretament la situació de desfavorits socialment que presenten alguns usuaris estrangers, de manera similar a altres grups presents al territori.

Les limitacions de recursos humans, materials i de temps per part dels Serveis Socials municipals és un fet a destacar. L'atenció que realitzen els professionals ve marcada per la dinàmica de la immediatesa i per les urgències que sorgeixen en el treball quotidià, de manera que queda poc espai per realitzar tasques extraordinàries.

El grau de precarietat de l'immigrant determina en molts casos que aquest sigui o no usuari dels Serveis Socials. Els que tenen recursos no acostumen a utilitzar-los, i la xarxa informal s'utilitza llavors com a substitutiva dels serveis institucionals locals.

² Alguns agents observen que políticament no es realitza un plantejament de futur respecte a la immigració. Alguns municipis no pensen a llarg termini. Altres s'han compromès i comencen a treballar en accions concretes. En alguns casos no hi ha pressupostos per treballar, en molts casos (com aules d'aprenentatge) es deriven a altres entitats com Càritas, Bages per a Tothom, CITE o AMIC. La immigració es un tema que es comenta dins dels Ajuntaments, existeix preocupació sobre l'evolució del moviment migratori, però en alguns casos l'actitud és més expectant i es pregunten sobre quins recursos pot tenir l'Ajuntament per atendre a les persones, o com respondrà la població autòctona a aquesta nova situació.

Cal remarcar que dins dels criteris generals d'atenció a l'usuari que s'han seguit pels Serveis Socials municipals, els graus de necessitat material d'alguns nuclis familiars immigrants són en general més elevats que els dels col·lectius més degradats de la població autòctona.

No obstant s'hi hagin aplicat aquests criteris objectius per valorar aquests nivells de necessitat social, algunes professionals consultades han constatat que el desconeixement mutu existent entre nous i autòctons porta a que certs sectors de població hagin expressat queixes al propi servei: no es refien de que es segueixen els mateixos criteris de renda per concedir l'assistència i ajudes que s'ofereixen.

4.3. Perfil dels usuaris

A partir de les entrevistes realitzades als tècnics de Serveis Socials, es constata un augment considerable del nombre d'usuaris immigrants en l'últim any. Per aquest motiu, alguns ajuntaments de la comarca han començat a perfilar estratègies d'actuació específiques pel col·lectiu immigrant.

Segons les dades de la Memòria ja esmentada, el Servei Bàsic d'Atenció Social Primària ha atès un total de 7.667 persones³, de les quals 235 persones pertanyien a *minories ètniques*, el que representa un 3% del total dels usuaris.

El col·lectiu d'usuaris d'origen estranger és cada vegada més heterogeni. Tot i que els usuaris immigrants procedents del Marroc representen segons les dades d'aquesta Memòria més del 80% del total, els recents usuaris comptabilitzats procedeixen també d'altres zones geogràfiques. Segons aquest document, la procedència dels usuaris estrangers va ser la següent: 190 del Marroc, 7 de la resta d'Àfrica, 15 d'Europa, 19 de Centre i Sudamèrica, i 4 d'altres zones.

³ Font: *Memòria...* Hem de tenir en compte la relativitat d'aquestes dades, ja que alguns immigrants que s'adrecen al servei no estan comptabilitzats a la Memòria com a grup especial, sinó en funció de la problemàtica treballada pel propi servei.

Les problemàtiques treballades pels EBASP dels SBASP, també durant l'any 2000, van ser 5055, de les què un total de 21 casos es referia a l'epígraf de "Estranger irregular"; això significa només un 0.4% del total de les problemàtiques treballades durant aquest període.

En algunes poblacions de la comarca està arribant gent jove immigrant, en molts casos procedents de Manresa, a la recerca d'un habitatge en millors condicions, o perquè creuen que al poble es donen més ajudes per part de serveis socials i són més ben rebuts. Alguns d'ells són persones que fa temps que estan vivint a Catalunya. El creixement del col·lectiu immigrant, en aquestes poblacions, és paral·lel al de la població en general.

Des de fa poc temps s'ha percebut un canvi en les característiques dels nouvinguts. Comencen a arribar també homes sols a la comarca enlloc de famílies. Aquesta nova immigració arriba a la comarca generalment sola. Tot i ser així, dins del col·lectiu d'immigrants també s'atenen famílies que reubiquen el seu assentament per raons de treball dels seus membres o per la recerca d'habitatges més barats.

Existeix una dificultat per conèixer les dades exactes de la població immigrada mitjançant els padrons municipals, ja que en alguns casos aquestes xifres del Padró no es corresponen amb el nombre real de persones residents. Per raons de la seva mobilitat, algunes persones no sempre s'empadronen al municipi que viuen o a la adreça que hi consta. Per una altra banda, es percep un augment de persones estrangeres a les poblacions perquè se'ls veu al carrer, alguns s'apropen a les oficines municipals o comencen a llogar pisos al poble. Els agents socials que mantenen contacte amb la població i rebran a alguns nouvinguts no saben ni quantes persones immigrades hi ha al poble ni, òbviament, quantes n'hi arribaran. Aquesta situació crea una certa actitud d'expectativa i d'incertesa en relació al nombre real de persones residents i de possibles usuaris.

Les professionals consultades coincideixen en què quan hi ha poques famílies immigrades a les poblacions, els ciutadans locals les accepten bé i en alguns casos s'interessen per ajudar-les. La percepció canvia quan el volum d'immigrants creix, i això es reflecteix a la atenció bàsica.

En alguns casos, aquest desconeixement crea una certa por pel fet de no saber com actuar davant d'un "possible allau" de gent. En alguns municipis petits de la comarca s'expressa el temor a "l'arribada massiva", que pugui sobrepassar les capacitats d'acollida del propi municipi. Es pensa que aquests ajuntaments petits no estan preparats per rebre un contingent significatiu d'immigrants, ja sigui perquè els recursos municipals no seran suficients o bé perquè aquests recursos es volen destinar a altres àmbits d'actuació municipal.

En aquest cas seria important treballar el tema de la por a la immigració des de tots els àmbits institucionals, ja que les dades dels padrons municipals reflecteixen un nombre molt baix d'immigrants en la majoria de poblacions de la comarca.

Respecte al tema de la immigració, els ajuntaments de la comarca tenen unes polítiques més o menys definides, que depenen de factors polítics locals, de la quantitat d'immigrants que hi hagi al poble o de les prospeccions d'arribada de immigrants que tinguin.

Les demandes més freqüents dels immigrants fan referència a temes d'habitatge, regularització dels tràmits de residència, ocupació i, en menor mesura, la dificultat per treure's el carnet de conduir i la tramitació de diferents subsidis com per exemple Pirmis, ajudes d'aliments, beques de menjador, ajudes per maternitat o llibres per a l'escola.

4.4. Actuacions i programes municipals

Segons les dades que consten a la Memòria i les entrevistes realitzades, en alguns municipis s'estan duent a terme diferents serveis i activitats amb treball social comunitari adreçades a la població en general, en les que s'inclouen algunes activitats específiques per a la població immigrada. En altres municipis, degut a la diversitat del col·lectiu immigrant, es comença a sentir la necessitat de realitzar tasques més específiques. Els professionals dels serveis consideren que aquesta nova immigració no es pot tractar d'igual manera, ja que cada grup té necessitats particulars i formes diverses de relacionar-se amb les institucions.

Així, per exemple, als municipis de Callús i Súria s'està desenvolupant un projecte d'acollida on s'han implicat diverses regidories. Aquest projecte pretén donar la benvinguda als nous ciutadans i ciutadanes i informar-los dels serveis que ofereix el municipi i com utilitzar-los. Es treballa en coordinació amb els serveis bàsics de salut, ensenyament, Càritas, els serveis de promoció econòmica i laboral del municipi i amb el d'empadronament. Aquestes dues poblacions compten amb intèrprets culturals i traductors de caire semi-professional. Aquesta mediació/ traducció ajuda, també, a la tasca dels professors a l'escola d'adults.

A Sant Vicenç de Castellet s'està engegant un diagnòstic relatiu a la situació dels immigrants en la localitat, i des dels Serveis Socials Municipals es farà la recerca i el treball de camp amb entrevistes directes. S'ha demanat una subvenció de la Diputació de Barcelona.

Al municipi de Sant Fruitós de Bages es distingeix, per part dels Serveis Socials, la necessitat d'atenció diferenciada a marroquins i equatorians; pels primers cal fer una tasca de reforçament de l'escolaritat dels fills, mentre que pels segons l'educació formal està assumida com una activitat normalitzada i no necessita de cap tipus de seguiment.

En la població de Moià, el col·lectiu de dones sud-americanes es caracteritza per la seva formació, l'afinitat cultural i la solidaritat interna que dóna peu a expectatives i demandes similars a les que pot tenir la resta de la població. La diferència substancial amb el col·lectiu de Malí, format bàsicament per homes, és que les dones d'aquesta procedència reclamen molt més sovint atencions lligades a la integració familiar.

Al municipi de Sallent, durant l'any 1999, es va a dur a terme un Pla d'Acollida per a kosovars en temes d'habitatge. Va ser un exemple de treball d'atenció comunitària dirigida a la integració d'aquest col·lectiu, amb programes d'atenció a la infància i intergeneracionals destinats a famílies desestructurades. La població local els hi va ajudar i actualment es valora com a positiva la seva integració.

Finalment, a Monistrol de Montserrat i Castellbell es realitzen cursos d'alfabetització per a dones immigrades, que els serveix també com a punt de reunió. A Castellbell organitzen colònies d'estiu en els que participen alguns joves marroquins. A Serveis Socials han tingut alguns usuaris d'origen rus i de vegades han aconseguit l'ajuda d'un traductor d'aquesta nacionalitat que viu al poble.

La següent taula resumeix els programes i serveis de la comarca que s'adrecen al col·lectiu immigrant de forma més o menys directa, i on es porta a terme treball social comunitari:

Taula 7. Programes i serveis amb presència significativa d'immigrants a la comarca del Bages.

Municipi	Programes, serveis
Callús	Espai Intercultural Projecte d'acollida
Castellbell	Alfabetització neoelectors
Moià	Alfabetització per immigrants
Monistrol de Montserrat	Alfabetització per immigrants
Navarces	Curs de català a dones magrebines
Navàs	Alfabetització per a adults
Sant Fruitós de Bages	Curs de castellà per a dones magrebines
Sant Joan de Vilatorrada	Anàlisi de dades de la població nouvinguda els darrers tres anys.
Sant Vicenç de Castellet	Estudi sobre la població immigrant
Súria	Projecte d'acollida Alfabetització per immigrants

4.5. Demandes i propostes des dels Serveis Socials

La principal demanda per part de les tècniques entrevistades és la necessitat d'informació per atendre amb qualitat els casos de persones immigrades que arriben al servei. Dins d'aquesta reclamació de formació per part de les treballadores socials es pot incloure el coneixement de la diversitat cultural per poder interpretar els codis culturals, però també la informació sobre els tràmits que han de seguir els immigrants per regularitzar els permisos de residència o de treball. Un coneixement bàsic d'aquesta tramitació podria ser molt útil, ja que en les derivacions i consultes realitzades a CITE o altres associacions per

aquests motius es perd molt de temps, i es pot endarrerir un procés que ja és lent per sí mateix.

L'augment dels recursos és altra demanda principal per part de les persones que ofereixen el Servei Social Municipal. Quant a recursos s'entén:

- Recursos materials, és a dir, bàsicament d'espais per poder portar a terme les propostes d'atenció concreta.

- Recursos humans per poder fer una tasca no tan sols d'urgència sinó sobretot de seguiment i prevenció. La saturació de funcions del Servei deixa poc marge per actuar. Cal remarcar en aquest punt que l'extensió del territori que cobreixen les 12 zones esmentades més amunt dificulta encara més la possibilitat d'aprofundir suficientment en els casos concrets. Per exemple, en aquesta línia es manifesta la importància de disposar d'educador social quan aquest no hi és dins l'equip del Servei.

Es manifesta una voluntat de realitzar treballs comunitaris per equilibrar les tasques d'atenció més concretes i individualitzades, tot i que per això s'haurien de canviar les prioritats d'actuació del Servei, marcadament centrades en el treball puntual.

La varietat sobre la demanda dels temes prioritaris en l'actuació del servei mostra la diversitat intracomarcal, que alguna vegada indica dinàmiques diferents dins de la mateixa zona. En aquest sentit, el cas de zona que comprèn l'atenció dels municipis de *Pont de Vilomara, Santpedor i Castellnou de Bages* és exemplificador: al *Pont de Vilomara* el tema prioritari detectat pel servei és la sensibilització en l'àmbit de la infància, però fins ara el projecte que s'ha realitzat des del mateix servei no ha aconseguit la subvenció necessària per portar-ho a terme; en la mateixa zona, *Santpedor* presenta unes característiques i prioritats totalment diferenciades (aquí és important tenir en compte les diferents taxes d'atur que hi ha entre les dues poblacions), que van en la línia d'afavorir la inserció de la dona en el món laboral ja que les condicions d'ocupació del municipi en principi ho permeten.

Les dificultats de comunicació lingüística amb el col·lectiu immigrant també han provocat més d'una demanda concreta: a *Cardona* i a *Navàs* s'ha portat a terme un servei de traducció a petició del Servei Social Municipal. El servei ha estat realitzat pels mediadors del mateix *Pla Comarcal d'integració dels Immigrants del Bages* quan encara s'estava elaborant la diagnosi. En canvi, a altres municipis algunes reclamacions anaven en la via de la sensibilització dels organismes municipals en temes d'immigració i interculturalitat.

La complexitat del tema jurídic i legal fa necessària una formació específica perquè hi ha confusions sobre les possibilitats de contractació dels immigrants en situacions irregulars. La possibilitat de la centralització de la informació en una sola entitat ha estat un element valorat en general positivament en les entrevistes realitzades. Igualment, es planteja l'alternativa que un servei itinerant a nivell comarcal pugui igualment cobrir aquest dèficit d'informació.

Quant a la coordinació respecte els casos d'atenció a immigrants, les comunicacions són limitades entre les tècniques de les diferents zones en que es divideix al Servei Bàsic de Atenció Social Primària. La manca de coordinacions específiques sobre el tema se salven mitjançant les comunicacions informals.

4.6. A tall de resum

La immigració ja és un tema d'interès en la majoria dels municipis del Bages. Els Serveis Socials municipals, que realitzen una tasca personalitzada de lluita contra l'exclusió social, atenen cada vegada més persones immigrades, perquè aquestes pateixen en molts casos situacions de precarietat.

Alguns municipis han iniciat programes específics d'acollida per a immigrants, i d'altres es plantegen aquesta temàtica com un dels eixos de la seva política integradora. En aquest sentit, la decisió de adherir-se al Pla Comarcal d'Integració dels Immigrants és un senyal d'interès i de la necessitat existent de coordinació supralocal.

Assistim en aquests moments a una realitat comarcal molt diversificada; en el seu conjunt, la taxa d'immigració és prou baixa, i només alguns municipis tenen una presència significativa de persones immigrades.

Tot i la presència majoritària de persones nascudes al Marroc, s'observa l'arribada de persones d'altres nacionalitats, que necessiten d'una atenció i d'un coneixement de la seva realitat diferenciada. Aquest coneixement és una eina bàsica de les professionals dels Serveis Socials, que demanen també més recursos materials i humans per tal de poder fer front a aquesta nova realitat social.

A banda d'aquests dèficits formatius i de recursos, les dificultats de comunicació lingüística i d'interpretació cultural, i l'entramat jurídic-legal que envolta la realitat migratòria, són algunes de les qüestions que es plantegen com a més peremptòries en el desenvolupament de les seves tasques professionals.

L'optimització dels recursos existents, el coneixement d'aquests i l'impuls dels mecanismes de coordinació poden ser unes bones eines de suport a tot el col·lectiu de professionals de l'atenció bàsica, i el Pla una bona oportunitat per a la seva posta en marxa.

Taula 8. Demandes, propostes i recursos. Àmbit de Serveis Socials

DEMANDES DELS AGENTS SOCIALS	RECURSOS ACTUALS	PROPOSTES DEL PLA
<p>Increment de recursos humans per tal de poder atendre els usuaris amb major eficiència. Realitzada per: Tècnics de Serveis Socials Municipals.</p>	<p>Equips de Serveis Socials Municipals Traductors semiprofessionals en alguns municipis Servei de traducció i mediació del Pla</p>	<p>Manteniment del servei de traducció i mediació del Pla per tal de facilitar la comunicació amb els usuaris estrangers.</p>
<p>Actualització de les dades sociodemogràfiques dels nouvinguts. Realitzada per: Tècnics de Serveis Socials Municipals.</p>	<p>OPI Padrons municipals Dades Departament d'Ensenyament Estudis en marxa en alguns municipis Coordinació entre entitats i serveis</p>	<p>Actualització anual padró Mecanisme de coordinació i de traspàs d'informació a nivell comarcal Base de Dades a nivell comarcal</p>
<p>Formació en l'àmbit de la diversitat cultural i la immigració. Realitzada per: Tècnics de Serveis Socials Municipals.</p>	<p>Formació promoguda pel Pla</p>	<p>Disseny d'un model de formació permanent en aquest àmbit Intercanvi d'experiències d'acolliment a immigrants en la comarca del Bages i altres zones.</p>
<p>Informació/formació relativa al marc jurídic-legal dels immigrants. Assessorament jurídic-legal al mateix municipi. Realitzada per: Tècnics de Serveis Socials Municipals.</p>	<p>AMIC, Bages per a tothom, CITE, Consorci d'Iniciatives Bages Sud.</p>	<p>Formació bàsica en aquest àmbit i millora de la informació sobre els recursos existents. Servei itinerant d'assessorament legal en aquells municipis amb més demanda</p>

5. SANITAT

5.1. Sanitat. Context d'actuació.

El Servei Català de la Salut (ICS) és l'òrgan planificador dels serveis i prestacions del sistema sanitari públic a la comarca. Els dos grans àmbits d'assistència sanitària són l'atenció primària de la salut i l'assistència hospitalària.

La Divisió d'Atenció Primària estableix les directrius d'atenció i el control de l'activitat i la qualitat assistencial dels centres i serveis d'atenció primària gestionats per l'ICS. Aquesta divisió s'estructura en quatre subdivisions funcionals en tot el territori català, una de les quals és la Subdivisió d'Atenció Primària Centre i Lleida, la qual a la vegada es compon d'onze Direccions d'Atenció Primària (DAP), sent una d'aquestes onze la DAP Bages-Berguedà-Solsonès.

Les unitats operatives de la DAP Bages-Berguedà-Solsonès són les Àrees Bàsiques de Salut (ABS) i els Pre-ABS. Hi ha onze ABS al Bages com són: Cardona, Moià, Montserrat, Navàs-Balsareny, Sallent, Navarques-Sant Fruitós, Sant Joan de Vilatorrada, Sant Vicenç de Castellet i Súria, Manresa-2 (CAP Lepant) i Manresa-4 (CAP Foneria). Per altra banda hi ha tres Pre-ABS al Bages: Artés, Manresa-1 (Castellfollit del Boix-Sant Salvador de Guardiola) i Manresa-3 (CAP I Bages).

Les unitats de suport del DAP realitzen: suport d'especialitats i de diagnòstic, el Programa d'Atenció a la Dona (PAD), el Servei Ordinari D'Urgències i el Programa d'Atenció Domiciliària i Equip de Suport (PADES).

L'Assistència hospitalària a Manresa compta amb dos centres concertats: el Centre Hospitalari i Cardiològic i l'Hospital General.

5.7. L'accés als serveis.

L'accés al sistema sanitari públic es fa mitjançant la tarjeta sanitària. Els estrangers l'obtenen amb les condicions d'estar empadronats i demostrar que no s'arriba a una renda mínima anual, valorada en funció del nombre de persones al seu càrrec. L'obtenció de la tarjeta sanitària garanteix pels estrangers el dret a l'assistència sanitària en les mateixes condicions que les persones autòctones. Temps enrera, quan l'immigrant no tenia tan clars els avantatges d'empadronar-s'hi, en moltes ocasions els tècnics de la sanitat sospitaven que una mateixa tarjeta sanitària era compartida per diverses persones.

L'immigrant que arriba sense papers al servei sanitari sovint pensa que pot ser denunciat per aquest motiu i oculta la seva adreça real. Aquest fet dificulta, per exemple, la tramesa dels resultats d'una anàlisi, i impossibilita la continuació del tractament prescrit. Aquesta és una queixa expressada sovint pels professionals dels serveis sanitaris. Caldria diferenciar, en aquest sentit, quan la causa principal d'aquest incompliment dels tractaments és l'estatus d'itinerant del nouvingut sense papers, o en canvi quan pot ser degut a una diferent concepció cultural de la salut o a problemes de comunicació derivats de la manca d'enteniment idiomàtic entre el pacient i els professionals mèdics.

La persona nouvinguda demana ràpidament la tarjeta quan té la necessitat d'assistència sanitària. També es demana degut a la validesa oficial del document, en el sentit de justificar la residència en un lloc determinat. Cal recordar, en aquest sentit, que els processos de regularització oberts fins ara admetien com a vàlids els documents que demostrassin que en una data determinada l'immigrant era present a l'Estat Espanyol.⁴

⁴ En un CAP de la comarca ens comenten que "es demanava en algun cas un informe mèdic on constés el temps que feia que estaven aquí".

En el cas de l'Hospital General de Manresa, que concentra gran part de l'assistència d'immigrants a la comarca, quan una persona immigrant arriba al metge sense cobertura sanitària és la treballadora Social del propi servei sanitari qui valora la situació socio-sanitària⁵.

5.3. Perfil dels usuaris

L'immigrant que arriba al servei sanitari forma part d'un col·lectiu cada vegada més variat. El grup de magrebins continua sent el majoritari, però ara ja hi ha usuaris de molt diversa procedència: Europa de l'Est, sud-americans, cubans o senegalesos. Els que coneixen la llengua castellana els hi és més fàcil comprendre els canals d'accés i ús del servei en principi, tot i que també intervenen variables culturals més àmplies, com ara que en el país d'origen es disposi d'un servei sanitari públic similar al nostre.⁶

Els àmbits de la sanitat que atenen més immigrants al Bages són pediatria, urgències i ginecologia, i en especial aquest últim en l'atenció al part. Tot i que no es disposa de dades estadístiques que ho verifiquin, les informacions dels professionals del servei així ho fan constar. Les dones immigrades fan ús del servei sanitari en major proporció que els homes, al igual que succeeix amb la població autòctona. A més a més de fer un ús més selectiu⁷, aquests últims acostumen a seguir amb més facilitat els tractaments.

⁵ *Han de parlar amb nosaltres no per posar pals a les rodes, sinó perquè com que la immensa majoria no tenen cartilla de la seguretat social ni papers ni res, és per intentar orientar i fer un seguiment d'aquesta persona.*

⁶ S'hauria de remarcar que davant d'aquesta heterogeneïtat del col·lectiu immigrant no es pot caure en l'error d'identificar immigrant amb marroquí tampoc en l'àmbit de la sanitat. Fins i tot dins del col·lectiu d'immigrants marroquins es poden diferenciar els que fa molt temps que viuen en la comarca i els que són nous; tampoc és igual la comunicació amb aquelles persones procedents de l'àmbit rural o de la ciutat.

⁷ Des de la xarxa informal del col·lectiu immigrant es diu que els homes només van al metge quan és realment necessari. Aquesta afirmació pot fer referència a un fet sobre el que no es

5.4. Recursos i dinàmiques relacionals

Les dificultats de comunicació són un tema força recurrent⁸ en les relacions que s'estableixen entre els professionals dels serveis i els usuaris i les usuàries immigrades.

Les solucions no semblen del tot fàcils: a l'Hospital General de Manresa es va editar un tríptic en àrab per a les mares gestants, però es van trobar que aquestes no sabien llegir. Un altre recurs del mateix hospital és un treball amb pictogrames i la traducció del berber al català, de manera que primer s'ensenya l'escrit en àrab i si no s'entén es pronuncia en berber. De moment són paraules molt bàsiques i hi ha poc vocabulari, però cada departament va revisant quines paraules falten i s'hi van afegint. És un treball que es va fer des de l'escola del mateix hospital.

Dins del recursos presents al territori caldria fer esment especial del Programa Sanitari d'Atenció a la Dona (PAD), ubicat a Manresa, que en fases posteriors del Pla caldria intentar implicar per tal de poder coordinar accions més àmplies en la temàtica de gènere i immigració a la comarca.

Actualment, les treballadors/es socials de l'hospital estan fent de pont entre professionals i usuaris immigrants: s'intenta apropar els nousvinguts a la nostra cultura i, simultàniament, s'ofereix un suport als professionals per a què no caiguin en prejudicis fàcils i puguin entendre la cultura de l'altre. Els tècnics intenten conèixer les altres cultures i potser des del Pla seria bo intentar

tenen dades però que seria interessant poder investigar: els patrons d'utilització del servei sanitari en funció del gènere de l'immigrat.

⁸ *Els problemes d'idioma...és un tema gravíssim perquè hi ha moltes vegades que no ens entenem".*

...moltes vegades s'intenta localitzar en tot l'hospital si hi ha alguna persona de la mateixa cultura, que això no vol dir que s'entenguin entre ells, perquè sabem que hi ha dialectes i que molts no es poden ni veure....

potenciar aquesta funció ajudant en la formació en els diversos codis culturals i els ponts que es poden establir entre les diferents cultures. La visió de les necessitats dels immigrants en matèria de salut hauria de tenir en compte les desigualtats econòmiques, socials i de salut dels països de procedència per tenir un major coneixement de les característiques dels diversos col·lectius.

En el mateix Hospital General, i per tal de resoldre els problemes de comunicació entre professionals i nouvinguts, es va provar d'oferir un servei de traducció a partir d'un voluntari marroquí que utilitzaven en situacions d'emergència. La no professionalització sembla que va ser la causa de la ineficiència de la seva tasca. Per aquest motiu, hem animat durant la diagnosi a la utilització del servei de traducció que està oferint el Pla, i que ha realitzat traduccions en el CAP Bages com a prova pilot fins fa poc temps.

Des dels serveis sanitaris més saturats hi ha la sensació d'un cert desengany en la comunicació dels professionals amb la cultura magrebina, com si es fes un esforç unilateral. És present el tòpic que *“entren en el despatx exigint”* i que és perquè *“són un col·lectiu molt més important en relació amb la resta (de col·lectius), i això també els fa ser més radicals davant segons quines postures”*.

La manca de recursos per a la sensibilització del col·lectiu de professionals és important ja que *“no hi ha molta oferta de cursos o formació per a l'atenció de la immigració”*. Es podria estudiar en següents fases del Pla demandes més concretes de formació que es fessin des del col·lectiu de professionals que atenen a persones estrangeres no comunitàries.

Quant a l'assistència a les consultes mèdiques, és una queixa repetida per part dels professionals que l'usuari immigrant no acut a la consulta respectant l'horari establert de visita.⁹ Aquesta podria ser la causa de què l'immigrant

⁹ El servei de traducció que s'ha realitzat al CAP Bages durant la diagnosi comenta la dificultat de fer entendre el mecanisme de funcionament del servei de consultes mèdiques sobretot a les

estigui abusant dels serveis d'urgència i sobrecarregant-los, tot i que aquesta conducta també és freqüent en una part de la població autòctona. Aquest àmbit es presenta com un dels llocs de conflicte latent entre l'usuari immigrant i el personal mèdic, que es troba desbordat en la prestació d'aquest servei.

En el cas de les dones, moltes vegades arriben a ginecologia en situació de veritable urgència, perquè no solen fer seguiment de l'embaràs amb el metge.

En una població de la comarca amb un grup important d'immigrants, s'estava valorant la necessitat de portar a terme un projecte adreçat a un grup de mares i nens immigrants. L'equip el formarien la llevadora, la pediatra, la infermera, la treballadora social i una dona immigrant que parlés castellà. L'objectiu seria formar al col·lectiu de mares immigrants en hàbits de criança més sans pels nadons. El Pla podria seguir aquesta experiència que es vol portar a terme i veure si seria necessària alguna mena de formació sobre les cultures d'origen que facilités la tasca de les professionals en el projecte, des d'una òptica d'interrelació i de respecte mutu.

Algunes informants comenten que per a la dona marroquina l'horari de consulta mèdica està supeditat en molts casos a la realització de les tasques que té assignades en el seu rol de dona, com pot ser la neteja de la casa o el manteniment dels altres membres de la família. És a dir, que el rol culturalment establert de la dona com a reproductora dificulta, si més no, el compliment de l'horari de visites mèdiques.¹⁰

dones immigrades. Igualment, els hi costa d'entendre per exemple que un canvi d'adreça pot comportar un canvi de metge perquè es pertany, per zona, a un altre CAP.

¹⁰ Cal tenir en compte també l'absentisme escolar dels fills té relació amb les visites que ha de realitzar la mare a les consultes mèdiques. Sovint l'absentisme s'explica pel fet que la mare sap que una visita al metge pot tenir una durada massa llarga per poder recollir després al fill de l'escola, i decideix no portar-lo aquell dia. Dificilment es dona que el marit comparteixi la cura dels fills, i quan la mare està absent els porta amb ella allà on ha d'anar. Aquests nens poden realitzar a vegades tasques de traducció poc aconsellables; una treballadora social del servei sanitari ens comentava, en aquest sentit, que

Un altra observació dels professionals del servei sanitari comarcal és la dificultat que molts immigrants mostren per continuar el tractament fins al final. Moltes vegades, aquests usuaris deixen de prendre el medicament quan comencen a notar una millora, donant-se en la majoria de casos recaigudes en la malaltia. En els tractaments més llargs és difícil fer entendre a la persona nouvinguda que s'ha de prendre, per exemple, tres caixes de medicament perquè un tractament determinat sigui efectiu. El coneixement del compliment dels tractaments és una necessitat dels professionals per tal contribuir a la millora de les estratègies de prevenció i control de les malalties que es presenten.

5.5. Demandes i propostes

Per tal de conèixer veritablement les necessitats i prioritats en temes de salut de l'immigrant, no s'hauria de deixar de banda la resta de factors de la vida social que afecten el benestar de la persona, i que tenen a veure amb el tipus de treball que realitza, l'habitatge que ocupa i la possible situació de pobresa que pot comportar el fet migratori. L'objectiu ha de ser oferir un servei de qualitat adaptat a les noves necessitats del col·lectiu, alhora que paral·lelament es realitzi una tasca d'informació a l'usuari que permeti una millor coneixença del servei sanitari a Catalunya i, per tant, un millor ús d'aquest.

Quant tema de la llengua i la comunicació, el Pla hauria de potenciar amb més força traduccions i/o mediacions interculturals més professionalitzades, ja que

... moltes vegades la persona que ens ha de fer de mediador, l'intermediari, són nens que tenen set o vuit anys, nens que van a l'escola. La mare no sap ni la deixen saber. Ens trobem que jo trobo que és una falta d'ètica i de tot perquè clar, quan ve una mare gestant i el metge pregunta quan és la data de la última menstruació per exemple, doncs clar, no saps fins a quin punt el nen entén tot això que vol dir i si li sap transmetre a la mare. Lo qual molts cops és estar...entre...la cosa fa aigües, no?.. Amb una noia que estigui embarassada i que hagi fet una diabetis, a lo millor no saps ni que menja, ni que deixa de menjar, i moltes coses se'ns escapen.

semblen evidents les limitacions que es donen en l'àmbit de la salut amb les formes voluntàries de mediació.

D'igual manera, caldria contemplar la necessitat de formació en temes d'interculturalitat i salut adreçades a tècnics i professionals, fent una oferta de formació que s'adapti a la necessitat de coneixements pràctics per tal de poder oferir un servei sanitari de qualitat.

Des de l'atenció sanitària, s'hauria de tenir en compte donar diagnòstics i prescripcions que contemplin la variable psicosocial, ja comentada per part de tècnics d'altres àmbits: la migració provoca sovint en la persona fases d'ansietat i frustració que difícilment arriben a la consulta del metge. Seria el tractament de la malaltia des d'una perspectiva més integral, que tingui en compte els aspectes de prevenció concrets necessaris de la situació de migrant.

Tal com s'ha dit més amunt, també cal tenir present la diversitat interna i evolució del col·lectiu d'immigrants, i fer especial referència a la variable de gènere per no caure en els tòpics comuns, així com a la progressiva presència de persones adultes i/o grans sense historial mèdic ni experiència en tractaments sanitaris.

5.6. A tall de resum

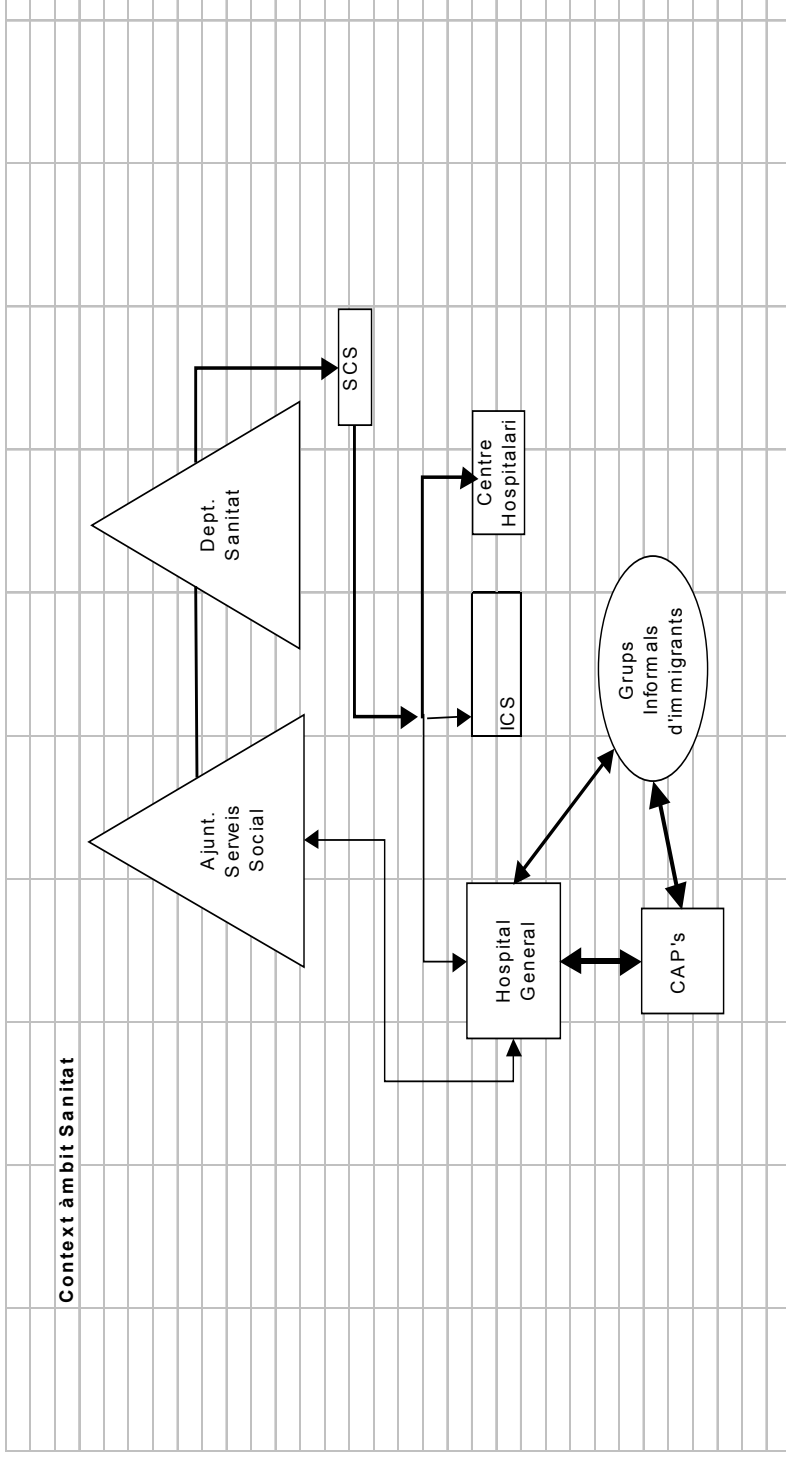
La tarjeta sanitària és la porta d'accés al servei sanitari. La majoria d'immigrats gaudeix d'aquest dret, però la inseguretat jurídica i el desconeixement de les pràctiques i els circuits normalitzats dificulten una utilització normalitzada dels serveis al seu abast.

Els immigrants acostumen a fer ús dels serveis sanitaris, amb independència de la seva situació jurídica; tanmateix, aquest col·lectiu cada vegada més heterogeni, i que visita amb més freqüència els serveis d'urgència, pediatria i ginecologia, pateix problemes de comunicació –no només lingüística- amb els professionals i les professionals dels serveis sanitaris.

Aquests problemes de comunicació s'estenen a tots els àmbits de l'atenció, des dels circuits d'arribada fins al seguiment dels tractaments, i ocasionen l'enfortiment de prejudicis en la relació usuaris-professionals.

S'ha intentat solventar aquesta situació improvisant solucions imaginatives i puntuals, però es troben a faltar recursos formatius i informatius pel que fa als professionals i als propis usuaris, de sensibilització i d'enfocaments que tinguin en compte les variables psicosocials que solen acompanyar els processos migratoris.

5.7. Sociograma àmbit sanitari

Taula 9. Demandes, propostes i recursos. Àmbit de Sanitat.

DEMANDES DELS AGENTS SOCIALS	RECURSOS ACTUALS	PROPOSTES DEL PLA
<p>Millora de la comunicació entre usuaris i professionals dels serveis. Realitzada per: Hospital General ABS de Sant Vicenç de Castellet</p>	<p>Escola de l'Hospital General Servei de mediació del Pla per necessitats puntuals Material informatiu traduït a diverses llengües del Departament de Sanitat Triptics informatius de l'Hospital General</p>	<p>Sensibilització/formació dels professionals Edició d'una guia de recursos sanitaris al Bages, eventualment amb material audiovisual Servei de traducció i/o mediació</p>
<p>Potenciació de l'atenció grupal per a col·lectius en situació de risc. Realitzada per: Hospital General ABS de Sant Vicenç de Castellet Tècnics de Serveis Socials Municipals</p>	<p>(No s'acostuma a fer treball grupal)</p>	<p>Treball de sensibilització en els serveis amb eines de suport (mediació, traducció) Formació a dones i famílies en àmbits de la salut (nutrició, gestació, salut menta, d'altres)</p>

6. ENSENYAMENT

6.1. Ensenyament. Context d'actuació.

Les dades disponibles del nombre d'alumnes a l'ensenyament primari i secundari corresponen al curs 1999- 2000.

A les escoles públiques del Bages d'Educació Infantil, i d'un total de 3.100 alumnes matriculats en aquest curs, hi havia 45 alumnes estrangers. D'aquests 45 alumnes, 40 són del Magrib, 3 de Sud-Amèrica i 2 d'Àsia. La gran majoria d'alumnes estan concentrats a les escoles de Manresa (32), en correspondència al fet que també es Manresa la que acull a la major part de famílies immigrades. A la resta de la comarca la presència d'alumnat estranger és poc significativa. Estan repartits entre els centres educatius de Súria, Castellfollit del Boix, Pont de Vilomara, Sallent, Sant Feliu Sasserra, Sant Fruitós de Bages i Sant Vicent de Castellet¹¹.

A les escoles privades d'Educació Infantil, d'un total de 1.934 alumnes, tan sols hi ha 8 nens estrangers, 5 dels quals estan a Manresa, la resta a Navarcles i Sant Vicenç de Castellet.

Pel que fa a l'Educació Primària, a la comarca hi havia 120 alumnes estrangers d'un total de 8.061. Al sector públic es van matricular 100 alumnes estrangers d'un total de 4.859, es a dir un 2% del total. En aquest nivell l'alumnat està una mica més repartit que a l'anterior. A les escoles de Manresa es van matricular 62 alumnes estrangers. A la resta de la comarca hi ha més alumnes repartits en diferents poblacions: Sant Vicenç de Castellet, Sant Feliu Sasserra, Castellbell i Sant Fruitós de Bages.

A nivell d'Ensenyament Secundari, a les escoles de titularitat pública hi havia 84 alumnes estrangers d'un total de 4.024.

¹¹ Vegeu les taules al final de l'apartat.

Les proporcions més elevades d'alumnat estranger es donen, per tant, a l'ESO i a l'Educació Primària del sector públic, amb una mica més del 2% i un total de 184 alumnes en tots dos nivells. En total, l'alumnat estranger suposa un total de 297 persones, d'un total de 19.486 alumnes, el que representa un 1.5% de la població escolaritzada a tots els nivells. Manresa aplega 225 alumnes, més de les $\frac{3}{4}$ parts de l'alumnat estranger pel conjunt comarcal. No es disposa de la proporció d'alumnat estranger per centres.

A la comarca existeixen 28 centres d'ensenyament secundari pels 35 municipis, que estan repartits de la següent manera:

Taula 10. Centres d'Ensenyament Secundari al Bages

POBLACIÓ	Nº ALUMNES EXTRANGERS
Manresa	11
Sant Vicenç de Castellet	3
Artés	2
Cardona	2
Navarces	2
Moià	1
Monistrol de Montserrat	1
Navàs	1
Sallent	1
Sant Fruitós de Bages	1
Sant Joan de Vilatorrada	1
Santpedor	1
Súria	1

Les escoles i instituts acullen obligatòriament a la població nouvinguda degut al fet del repartiment dels centres en el territori en funció de la població. Les opcions de matriculació dels alumnes que arriben a qualsevol poble de la comarca són poques, ja que fins i tot diferents municipis concentren l'alumnat

de grans àrees d'influència. A Súria, per exemple, arriben nois de Secundària de Callús, Sant Mateu de Bages, Palà, Valls, Salt o Castelladral. A Sant Vicenç de Castellet, l'alumnat procedeix també de la zona del Bages sud: Castellgalí, Pont de Vilomara, Castellbell i Monistrol de Montserrat.

De tot el territori comarcal és a Sant Vicenç de Castellet on hi ha un major nombre d'alumnes, concretament quinze, matriculats a Secundària en un dels centres de la població.

6.2. L'accés als serveis. La incorporació tardana.

Els alumnes que venen de l'estranger o d'altres províncies espanyoles, s'incorporen de forma tardana, és a dir, que no han començat la seva vida escolar amb els alumnes locals.

L'alumne que arriba de l'estranger acostuma a tenir una experiència prèvia en altres sistemes escolars, que poden ser més o menys similars al sistema educatiu de la societat d'acollida.

Els problemes principals que poden tenir per adaptar-se al ritme escolar dels seus companys són la llengua i la equiparació dels plans d'estudis, així com l'equivalència de coneixements adquirits prèviament en relació als currícules del nostre sistema d'ensenyament.

El Departament d'Ensenyament disposa que els alumnes han de fer el cicle escolar en grups de la mateixa edat. Per tant, la incorporació de qualsevol alumne s'efectua en el seu nivell generacional.

Els nens estrangers s'incorporen a les escoles per mitjà de la Comissió de Matriculació. Per tal d'afavorir la incorporació de aquest nens, el Departament d'Ensenyament utilitza el TAE (Taller d'Adaptació Escolar), enfocat a l'aprenentatge de la llengua per als alumnes que venen de fora. A la comarca del Bages, aquesta opció significa l'escolarització a Manresa durant els dos o

tres primers mesos d'estada. Es fan grups de nouvinguts per ensenyar el català, el castellà o les matemàtiques. Als matins fan classes a Manresa, i a la tarda als centres de la seva respectiva població.

Tot i així, hi ha instituts de municipis fóra de Manresa, que opten per fer el reforçament des de el mateix institut. Aquest seria el cas per exemple, de l'IES de Súria. Els propis docents fan unes hores de reforç a aquest alumnes el primer any d'estada aquí, i a l'any següent es planteja que ja vagi al seu curs normal. Sovint es pren aquesta opció perquè alguns instituts la veuen més factible que al TAE quan es tenen pocs alumnes estrangers (com és el cas de la majoria d'instituts de fóra de Manresa).

Dins del col·lectiu d'alumnes immigrants hi ha diferències segons l'escolarització prèvia a Catalunya, Espanya o al seu país d'origen. Aquesta diversitat s'expliquen pels diferents sistemes educatius dels que provenen.

Altres agents consultats coincideixen amb els docents en què els nens procedents de països llatinoamericans, en general tenen hàbits escolars més similars als dels nens d'aquí, i per tant s'adapten més ràpidament al sistema d'escolarització local.

Com ja hem comentat, la presència de alumnes estrangers es molt baixa fora del municipi de Manresa. En general, els professors comenten que els alumnes estrangers són ben rebuts a les escoles, tant pels seus companys de classe com pel conjunt del professorat.

Els professors observen que segons l'edat que tingui el alumne serà més o menys fàcil la incorporació dels hàbits escolars, tant per part de les famílies com dels alumnes. Hi ha una diferència entre els alumnes que s'incorporen a l'escola primària i els alumnes que ho han fet a la secundària. Els més petits

'adapten molt més ràpidament a l'entorn de l'escola i aprenen amb major facilitat el català¹².

Aquest tema de la incorporació del nen immigrant reflexa una problemàtica pel mateix professorat, que ens comenta que *"quan més vols atacar els aprenentatges (tècnics) més fàcil és que et frustris"*. La frustració ve en el sentit de que l'alumne ha de fer un esforç molt gran per adaptar-se al sistema d'ensenyament de la societat d'acollida, i aquest fet acostuma a tenir repercussions en la seva motivació posterior per aprendre.

6.3. La llengua i el procés d'aprenentatge

El coneixement de la llengua es un tema fonamental per a la normal escolarització dels alumnes estrangers. Segons la procedència d'aquests alumnes, la dificultat per aprendre l'idioma serà més o menys gran. Els docents d'instituts de la comarca consultats comenten que els nous alumnes procedents de països de parla castellana tenen més facilitat per integrar-se a la escola (tot i tenir la dificultat del català) que no pas aquells que procedeixen de països on es parlen altres llengües.

En el grup de discussió realitzat amb docents de Secundària de la comarca hi ha sorgit un debat entorn a la forma d'aprenentatge de la llengua. Malgrat que tots consideren l'aprenentatge de la llengua com una eina bàsica d'integració escolar, manifesten algunes diferències respecte al mètode d'aprenentatge, i per extensió en l'adaptació del nou alumne a l'escola.

¹² Un professor comentava que *"a Primària allà si que hi crec que quan arriba un nan i se'n va a primer de primària o guarderia, s'integra més a partir del joc... Els altres (adolescents) els hi costa més perquè la mateixa adolescència o el període que estan vivint de retraïment les nenes, de ser més tímides, de la por al ridícul, tot això que segurament als sis anys no els hi preocupa"*.¹²

Per una banda, s'afirma que tant la llengua com de la resta dels sabers acadèmics s'han d'aprendre simultàniament. És a dir, que l'alumne pot aprendre la llengua al mateix temps que estudia matemàtiques, geografia o socials. Encara que aquesta opció pedagògica impliqui en molts casos un doble esforç, es considera que a mig termini li serà més fàcil incorporar-se al mateix ritme que porten els seus companys de classe.

Per una altra banda, es posa èmfasi en què l'alumne s'ha d'introduir primer en el grup de la classe, amb posterioritat assolir els coneixements tècnics (geografia, matemàtiques, llengua...). *"La llengua s'aprèn utilitzant-la"*, deia un dels professors. Seria el cas, per exemple, d'alguns adolescents, que arriben a un espai nou, a una escola on els seus companys formen grups més o menys establerts i ha de obrir-se un lloc per ser acceptat. En aquest cas l'únic recurs que té és la comunicació, que en un primer moment no ha de ser necessàriament la llengua. Els professors comentaven, en el cas dels nous, que es podien anar incorporant poc a poc per mitjà dels esports. A mesura que comencen a establir relacions amb altres nois/noies locals, l'aprenentatge de la llengua es va donant i després seria més fàcil fer algú curs de regularització per a posar-se al mateix nivell acadèmic que els seus companys¹³.

6.4. L'absentisme escolar

Uns dels problemes manifestats pels professors va ser l'absentisme entre els alumnes nous, sobretot en el cas dels magrebins. Aquest absentisme pot obeir a diverses raons:

¹³ El que no significa que necessàriament sigui menor el nivell dels alumnes immigrants. En alguns casos es més elevat, i depenent també de la assignatura que es tracti.

- ✓ Els hàbits escolars poden ser diferents depenent del país de procedència i, dintre d'aquests, de les seves regions o zones. Les pautes d'escolarització, així mateix, són diferents entre les zones rurals i les zones urbanes¹⁴.
- ✓ El concepte de família i dels rols familiar és molt variable. Els nens marroquins, per exemple, mantenen certes responsabilitats envers el grup familiar que no són freqüents a la societat d'acollida, com per exemple absentar-se de l'escola per "treballar" amb als pares.
- ✓ Altre factor esmentat és l'avorriment dels alumnes que han de fer classes individualitzades amb un professor. Una educadora comentava el cas de una noia que tenia molta voluntat per anar a la escola, però s'avorria massa fent "fitxes" tota sola per aprendre el català i posar-se al mateix nivell que els seus companys. Aquest esforç que implica anar a classes que no s'entenen massa, de vegades pot desanimar a l'alumne, que en certa forma se sent en desavantatge respecte els seus companys¹⁵.

La mobilitat és un altre factor important que a vegades interrompeix el seu cicle escolar, ja sigui perquè la família sencera s'ha de traslladar a una altra població o perquè retornen temporalment als seus països d'origen. Aquesta darrera qüestió és vista amb preocupació tant pel professorat com per les mateixes treballadors/es socials, per la dificultat que els representa fer un seguiment escolar dels alumnes que es marxen i després retornen. En aquests

¹⁴ . *"...el tema de la deserció i absentisme que hi ha no té a veure només amb els centres. Té a veure amb el fet cultural, amb les famílies: els nois quan abans comencen a treballar millor; si són noies, quan abans comencen a ajudar a casa, millor".*

¹⁵ Un exemple d'un rebuig explícit va ser el d'un alumne que se sentia intimidat a l'escola per els seus propis companys fins que va arribar decidir no tornar a classe. Després de parlar amb ell sense resultat, els professors van cridar al pare per fer pressió en la solució del problema. Van aconseguir que tornés a l'escola però van veure que la tornada era resultat de que el pare havia amenaçat al fill amb expulsar-lo de casa si li causava algun tipus de problema amb la seva estança al país.

casos, es perd la continuïtat i s'acostuma a produir un retrocés en la seva adaptació escolar.

En canvi, si la família immigrada ja porta molts anys a casa nostra, o gaudeix d'una bona seva situació jurídica i sociolaboral, els nens/nenes o joves poden tenir certa estabilitat escolar.

Altre factor que esmentaven les treballadores/es socials, en relació a l'escolarització dels nous/noves, era el canvi que s'estava produint en la composició familiar dels immigrants. En el cas dels magrebins, en el darrer any començaven a arribar homes sols que en algunes ocasions portaven fills que encara no estaven en edat de treballar, i per llei havien de estar escolaritzats. En aquests tipus d'unitats residencials, l'absència de la mare dificultava el *control* d'aquests nens o joves.

6.5. Dinàmiques i estratègies als centres educatius

Dins d'un Institut o de qualsevol centre educatiu, la composició del col·lectiu d'alumnes i de professors es complexa, ja que existeixen diversos factors personals i de grup que determinen dinàmiques de relacions variades.

Les afinitats dels alumnes, per exemple, es poden donar a partir dels gustos, aficions, per gènere o per altres interessos comuns que afavoreixen la formació de grups. El fet de ser immigrant és una característica que pot influir en la pertinença a un grup, és a dir, en ser acceptat o exclòs. Els subgrups que es configuren dins del col·lectiu d'alumnes també es fan ressò dels tòpics de la societat en general sobre la immigració. En aquest nivell s'ha de diferenciar entre la percepció que tenen els alumnes en el moment de formar els propis grups, i la que tenen els professors com a mediadors de possibles conflictes. Encara que el grup de professors, depenent de la seva experiència, formació i opinió, tracta d'una manera diferent els conflictes dels alumnes¹⁶.

¹⁶ Es important ressaltar en aquest punt la funció que té el professor/a com mediador/a de conflictes. El professor ha de transmetre els coneixements i a més a més a de dinamitzar a un

Els professors observen que els casos d'agressió directa envers als immigrants han estat aïllats i les raons que ho expliquen semblen complexes. El rebuig a l'immigrat dins les escoles es representa pel rebuig de la societat en general i per les dinàmiques pròpies dels grups d'adolescents¹⁷. També el rebuig és selectiu, ja que no a tots els estrangers són percebuts de la mateixa manera.

Les mares de nens magrebins ens comentaven, en relació a aquesta temàtica, que els seus fills escolaritzats a Educació Infantil s'havien sentit rebutjats per altres nens pel fet de ser marroquins, i veien clar que es tractava de la transmissió d'opinions dels progenitors adults, més que no pas d'un sentiment propi de rebuig.

Un dels casos que serveixen per expressar la complexitat del tractament de la diversitat dins dels Instituts és un conflicte que va sorgir a Súria. El cas concret va ser que un noi estranger es va barallar amb un noi autòcton. Aquest cas va tenir diferents dimensions: 1) la dimensió que va prendre el conflicte en la població; 2) la dimensió entre els alumnes i els professors i; 3) la dimensió entre els grups d'alumnes.

El centre va actuar per minimitzar el conflicte, parlant del cas en clau de respecte de les normes de convivència general, sense esmentar el tema de la xenofòbia. D'aquesta manera es va voler evitar que el conflicte prengués unes dimensions que creien que no tenia i que podia provocar una major polèmica.

grup. Ha de aconseguir que tots els alumnes participen activament a la classe quan el grup d'alumnes tendeix a ser creixentment heterogeni. La funció del docent passa ara per saber gestionar els conflictes que es donen a l'aula, i preveure'ls o incloure'ls en les activitats educatives.

¹⁷ Els casos en què la incorporació d'un alumne immigrant al sistema escolar ha estat l'adequada no són tant comentats com els que provoquen rebuig. Al diagnòstic es vol esmentar que aquest casos positius queden ocults degut a que s'expliquen menys pel fet de expressar una normalitat.

Les relacions entre alumnes poden ser tan complexes com les que es donen en la societat en general, perquè, tal com deia una professora d'Institut, el nen pot arribar a fer comentaris racistes i ser a la vegada amic d'un "moro"¹⁸.

Per una altra banda, a la comarca també s'han donat casos clars de rebuig a l'immigrant per part d'alguns alumnes autòctons, que han estat identificats com a participants d'una ideologia nacionalista extremista i altres grups que no són radicals però que, per altres motius, reproduïxen els tòpics socials (com per exemple que "*per culpa dels altres no podem tenir beques*"). Els agents socials veuen que en aquest cas es més per una manca d'informació la que fa pensar que els immigrants tenen certes preferències respecte als alumnes autòctons.

A vegades les que pateixen més el xoc de cultures són les noies adolescents. Tenen més problemes per incorporar-se als grups que els nois¹⁹. Aquests ho poden fer més fàcilment a per mitjà dels esports, que sembla ser un element important de cohesió i identificació grupal.

Aquí cal fer la consideració que els immigrants arriben a una societat prèviament estructurada i amb els seus grups marginals. Per les necessitats d'alguns immigrants es col·loquen a l'esglaió més baix de l'escala social. En certa forma es reproduïx a l'escola aquesta dinàmica. "*Els últims sempre tenen problemes amb els penúltims*" i per aquesta raó els nens pateixen i viuen situacions a vegades molt discriminatòries.

Com s'ha dit més amunt, a l'IES de Sùria en comptes de portar als nois/noies al TAE utilitzen un programa que es diu Tractament a la Diversitat. Docent propis

¹⁸ "*El moro no és el Samad, que és el seu amic*".

¹⁹ Aquest podria ser el cas d'una noia marroquina que va trobar la seva jaqueta a la tassa del wàter, i encara li treia importància a aquesta agressió. Amb el seu intent de incorporar-se i sentir-se part del grup, relativitzava aquestes agressions perquè el grup no li donava el dret a la queixa.

de l'Institut fan unes hores de reforçament als alumnes nouvinguts el primer any d'estada aquí, i a l'any següent es planteja que ja assisteixi al seu curs normal. L'IES defineix el Tractament a la Diversitat a partir de considerar que no tots els alumnes són iguals, i tenen diferents nivells acadèmics, amb l'objectiu d'assolir uns objectius mínims per a tothom.

A més a més, l'Institut de Sùria porta a la pràctica un Pla d'Acció Tutorial, que la majoria dels Centres ho tenen, però no tots el porten a terme. A les tutories es treballa amb uns eixos transversals diferents temes que es detecten com interessants pel jovent (sexe, sortides professionals, problemes d'aula, immigració...). Cada curs treballa els seus temes una hora a la setmana. El calendari de temes es va modificant en funció de les urgències o problemes que van sorgint.

Altres Instituts de la comarca han treballat el tema de la sensibilització sobre la immigració. Per exemple, a l'IES de Sant Joan de Vilatorrada han organitzat unes campanyes de Pau i Solidaritat, en la que van passar la pel·lícula *Saïd*, que tracta sobre la història de l'arribada i estada de un noi marroquí a Barcelona. L'objectiu de projectar la pel·lícula als alumnes va ser l'intent de reconduir algunes "conductes excloents". En aquest Institut no tenien companys immigrants a la classe, però els hi costava acceptar aquest el fet de la immigració a la societat: *"no hi ha immigrants, però respire comentaris"*.

Quan es tracta el tema de la immigració, els centres i els professors agafen els recursos que tenen a la mà. Des de fer xerrades coordinades entre l'IES i l'Ajuntament sobre el tema, fins aprofitar la vivència del propi alumne immigrant per explicar a la resta d'alumnes com arriba una persona immigrada i quines són les dificultats amb què es troba.

En el grup de discussió amb docents de la comarca es va discutir sobre la forma més efectiva d'enfocar el tema de la immigració amb els alumnes. El fet que es parli de la immigració no vol dir l'alumnat estigui sensibilitzat sobre el tema. En algunes ocasions també pot problematitzar una situació que fins aquell moment no existia com a tal. Els professors han d'estudiar el tema de la

immigració per poder resoldre els problemes que puguin sorgir quotidianament, i per una altra banda tenir una estratègia més a llarg termini per sensibilitzar als alumnes sobre la immigració durant el curs.

La resolució de les situacions de rebuig és més efectiva individualment amb els nois que el tractament del problema de manera col·lectiva. Així s'afirmava, per exemple, que arrel d'un conflicte amb un nen marroquí el tutor va dir: *"Vés i parleu-ne. Tu i ell parleu i solucioneu les coses...el problema es va acabar"*.²⁰

En les entrevistes, els professors observaven que alguns alumnes immigrants demanaven major autoritat als professors davant de problemes de relació amb els companys que no podien resoldre per sí mateixos. *"Ells no creen problemes a l'autoritat"*. Assumeixen la autoritat com un ordre social que a la societat autòctona ja no té el mateix significat en tots els àmbits. Els alumnes estrangers veuen més fàcilment el seu desavantatge (com a minoria) i que poden ser rebutjats (per la majoria).

La idea sobre la immigració que existeix a la societat es reflecteix a la escola amb els alumnes. Es un posicionament complex, que té diferents matisos: des de la postura que els immigrants poden ser una amenaça per als autòctons o que competeixen per recursos fins a l'altre extrem, que els considera persones amb els mateixos drets i poden ser un estímul per a la societat d'acollida.

²⁰ Tractar el tema de la intolerància o racisme a nivell individual té uns efectes més immediats que els que s'aconsegueixen si es busca tractar aquest mateix problema des de la col·lectivitat, a partir de debats a classe o en Jornades Obertes. Qualsevol actuació col·lectiva dóna uns resultats més intangibles, ja que es genera una discussió que no es controla d'igual manera que es pot controlar una discussió amb un individu. En els debats que s'ha provat de fer dins de classes de Secundària, la dificultat afegida és que, en algunes ocasions, els alumnes prenen el debat com un qüestionament de l'autoritat i de les normes establertes. *"Moltes vegades quan montem festes d'atenció a la diversitat no ho sé si reforces molt estereotips enlloc de treballar d'una altra manera, veient-nos més com a persones, no tant des de la globalitat"*.

Els professors coincideixen en què el treball sobre la tolerància social s'ha de fer dintre i fora de la escola. La escola no pot tenir tota la responsabilitat per a l'educació dels infants²¹. S'hauria de treballar coordinadament amb les famílies temes que afecten directament a tota la societat.

Tot i que no existeixen traves administratives per a la incorporació dels nois nous a les escoles, sí hi ha certa confusió alhora de dur-la a terme. Se'ls continua considerant dins de la categoria d'immigrant, identificant-lo com un col·lectiu amb necessitats educatives especials, fet que dificulta la seva incorporació a l'escola en igualtat de condicions a la resta de l'alumnat.

Hi ha una manca de guies sobre com s'ha d'integrar i acollir l'immigrant a l'escola, "*abans de que sigui massa tard*"²². Això està passant quan ja es coneix l'existència d'altres experiències educatives que es porten a terme a Europa, i que podrien servir de models de referència. Els problemes d'intolerància es resolen en el dia a dia, sense transmetre les bones experiències que se sospiten o s'intueixen que hi són en altres llocs. Aquesta transmissió de informacions podria ser un objectiu per fases posteriors de Pla Comarcal.

Encara que el nombre d'alumnes estrangers a les escoles representi un percentatge molt baix o inexistent, seria interessant treballar als Centres temes que tenen a veure amb la Diversitat. Tant a nivell de les escoles com des del Departament d'Ensenyament, seria important considerar una línia de prevenció dels conflictes, ja que difícilment es poden derivar les responsabilitats de les escoles per l'educació en la diversitat social. Es podria considerar dos eixos d'actuació: l'educació en valors com a objectiu i la prevenció de conflictes com estratègia.

²¹ A vegades els professors es troben sols perquè no saben com transmetre certs valors als alumnes que tenen que veure amb la solidaritat, tolerància, etc. I veuen que a la societat es donen situacions que no tenen res de solidàries.

²² El Departament d'Ensenyament ha editat, per afavorir aquest procés, un Pla d'Acollida pels centres docents.

També en general es dona la tendència social de delegar la responsabilitat de l'educació en valors de tolerància en les escoles. Alguns professors senten això com una càrrega de responsabilitat que ultrapassa les seves funcions. I senten que els pares en general deixen a les escoles, cada vegada més, la responsabilitat de l'educació dels seus fills. Seria bo que es proposés des de les escoles una major implicació dels pares en la tasca educativa incentivant, per exemple, la participació dels pares en les AMPAs, o també procurant intensificar les activitats coordinades dels centres amb el territori en què s'hi ubiquen. Les possibilitats d'educar des de l'experiència local, revalorant la funció dels pares i de la societat en aquest sentit, pot donar a l'escola elements per encarar valors bàsics per a la convivència des de la diversitat.

Una observació que es pot esmentar en aquest punt és el perill d'identificar al col·lectiu d'immigrants com un conflicte a resoldre. Quan es parla del tema d'immigració a les escoles s'emfatitzen els problemes d'integració, oblidant que qualsevol estudiant pot tenir problemes sigui d'on sigui i en qualsevol sector social. És important fer una distinció entre els problemes específics dels alumnes immigrants pel fet de ser-ho, com pot ser l'aprenentatge de la llengua i la incorporació tardana al cicle escolar, d'aquells que són comuns al conjunt de l'alumnat (desmotivació, absentisme o fracàs escolar, entre d'altres)

Sembla ser que els professors realitzen una feina molt important en el tractament de la incorporació dels alumnes estrangers, portant a terme una funció de mediador per a resoldre problemes de dinàmiques de grup. Els professors treballen amb grups i poden observar i actuar des de un lloc separat (malgrat i que també ells formen part del mateix escenari) les seves dinàmiques. En el seu treball del dia a dia, ha de trobar la forma de que tots els alumnes puguin tenir les mateixes oportunitats dintre de la escola sense cap tipus de distinció. Per això seria important conèixer la seva experiència i les diferents formes d'encarar la temàtica amb més profunditat profunditat, amb

l'objectiu de tractar temes de dinàmiques de grup i específicament alguns temes relacionats amb la immigració.

En el conjunt de demandes i propostes, es posa l'èmfasi en la necessitat de compartir experiències de treball amb alumnes immigrants, de cara a millorar la seva comprensió i adaptació a l'àmbit escolar.

6.6. A tall de resum

Les dades del curs 1999-2000 ens parlen d'una proporció d'alumnat estranger bastant baixa, i només supera el 2% de l'alumnat total a l'Educació Primària del sector públic. En total, són gairebé 300 alumnes, un 1.5% de la població escolaritzada a tots els nivells.

En termes generals, exceptuant Manresa, les escoles de les poblacions de la comarca del Bages tenen pocs alumnes estrangers. Aquesta poca densitat contrasta amb la polèmica que representa en alguns casos la incorporació dels nens estrangers (sobre tot magrebins) al sistema educatiu local. El tema de la educació com instrument integrador dels grups nous a la societat d'acollida, sembla que adquireix certa importància entre el professorat en la seva tasca pedagògica.

Les dificultats que poden presentar els alumnes per incorporar-se amb normalitat al sistema escolaritzat, tenen a veure amb dificultats d'acceptació i integració a un nivell més global dels grups immigrants i la societat d'acollida.

La incorporació tardana i els problemes d'adaptació acostumen a anar plegats, tot i que el nostre sistema els hi enriqueix en grups de la mateixa edat, i que disposa de mecanismes compensatoris com ara el TAE, o el reforçament al mateix centre escolar. El problema de la llengua, òbviament, és menor en aquells alumnes que parlen com a mínim el castellà, però la variable principal a tenir en compte sembla ser l'edat d'incorporació al nostre sistema escolar.

En la qüestió de l'absentisme escolar es posen en joc diferents concepcions familiars, escales de valors i fins i tot el desànim del propi alumnat, i també la mateixa mobilitat geogràfica i laboral dels seus progenitors.

Es comencen a detectar problemàtiques relacionades amb conductes xenòfobes i/o racistes, que s'intenten combatre amb accions de sensibilització i d'informació.

Entre els reptes plantejats, destaca la falta d'una política clara entorn dels alumnes nouvinguts a les escoles, així com una adequada preparació del propi equip docent per fer-hi front a aquesta complexa realitat.

Taula 11. Centres públics d'ensenyament del Bages als que hi ha alumnes estrangers.

	Educació Infantil						Educació Primària						ESO														
	Europa Est		Àfrica		Am. Llatina		Àsia		UE		Europa Est		Àfrica		Am. Llatina		Àsia										
	UE		Àfrica		Am. Llatina		Àsia	UE		Europa Est		Àfrica		Am. Llatina		Àsia	UE		Europa Est		Àfrica		Am. Llatina		Àsia		
Callús			1									1															
Cardona												1															
Castellbell i el Vilar												4															
Castellfollit del Boix			1																								
Manresa			32		3		1					44		7		1	2								8		1
Moià												1														1	
Navarres																											
Pont de Vilomara			1																								
Sallent			2																								
Sant Fruitós de Sasserra			1									5															
Sant Fruitós de Bages			1									2		2													
Sant Joan de Vilatorrada												3														1	
Sant Vicenç de Castellet			1				1					9														4	
Santpedor							1					1														4	
Bages			40		3		2					72		9		1	2								9		1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament. Curs 1999-2000

Taula 10. Centres privats d'ensenyament del Bages als que hi ha alumnes estrangers.

	Infantil				Primària				Secundària						
	UE	Europa Est	Àfrica	Am. Llatina	Àsia	UE	Eur. Est	Àfrica	Amèrica Llatina	Àsia	UE	Eur. Est	Àfrica	Amèrica Llatina	Àsia
Manresa			4					15	1	1		6	22	4	1
Navarries			2												
Navàs											2		1		
Sant Vicenç de Castellet											3	1			
Santpedor			1					3							
Bages			7					18	1	1	5	7	23	4	1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Estadística de l'Ensenyament. Curs 1999-2000

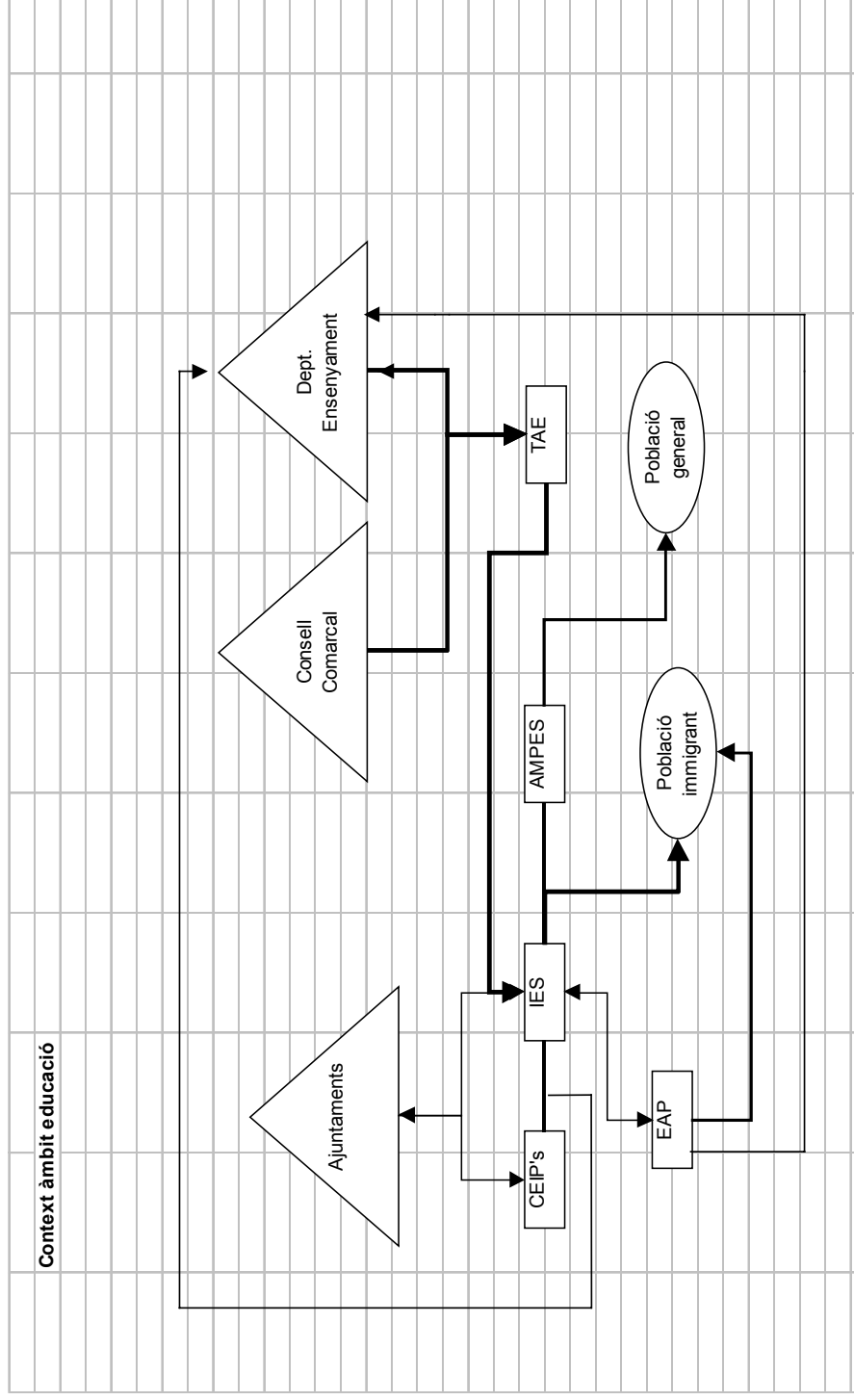
Diagnosi de la situació dels col·lectius d'immigrats a la comarca del Bages
Desenvolupament Comunitari, octubre 2001.

Taula 11. Alumnes estrangers matriculats al Bages. Curs 1999-2000

	Unió Europea	Resta Europa	Magrib	Resta Àfrica	Amèrica Nord	Centre i Sudamèr.	Àsia i Oceania	Total estrangers	Total alumnes	Proporció estrangers
EPRI. Sector públic										
Catalunya	708	284	3605	405	59	1579	401	7041	202020	3.49
Bages	12	7	71	0	0	9	1	100	4859	2.06
Manresa	6	4	44	0	0	7	1	62	1537	4.03
EPRI . Sector privat										
Catalunya	134	94	252	31	25	297	128	961	145437	0.66
Bages	0	0	18	0	0	1	1	20	3202	0.62
Manresa	0	0	15	0	0	1	1	17	1775	0.96
EINF. Sector públic										
Catalunya	317	87	1410	353	23	474	141	2805	114753	2.44
Bages	0	0	40	0	0	3	2	45	3100	1.45
Manresa	0	0	32	0	0	3	1	36	1124	3.20
EINF. Sector privat										
Catalunya	222	64	158	45	27	191	166	873	94067	0.93
Bages	0	0	7	0	1	0	0	8	1934	0.41
Manresa	0	0	4	0	1	0	0	5	930	0.54
ESO. Sector públic										
Catalunya	433	198	2897	130	26	1360	393	5437	147950	3.67
Bages	2	1	68	2	0	9	2	84	4024	2.09
Manresa	2	1	58	2	0	8	1	72	1430	5.03
ESO. Sector privat.										
Catalunya	147	99	196	19	14	287	139	901	118517	0.76
Bages	5	7	23	0	0	4	1	40	2367	1.69
Manresa	0	6	22	0	0	4	1	33	1332	2.48

Font: Departament d'Ensenyament. Gabinet Tècnic. Elaboració pròpia.

6.7. Sociograma àmbit Ensenyament

Taula 12. Demandes, propostes i recursos. Àmbit de d'Ensenyament.

DEMANDES DELS AGENTS SOCIALS	RECURSOS ACTUALS	PROPOSTES DEL PLA
<p>Coneixement d'altres experiències educatives que tractin la diversitat. Realitzada per: Docents d'IES de la comarca EAP</p>		<p>Articular una xarxa de recursos entre els diferents instituts de la comarca. Coneixement de les experiències i actuacions d'altres agents municipals i entitats</p>
<p>Millorar els mecanismes per a la integració de l'alumne nouvingut als centres docents. Realitzada per: Docents IES de la comarca</p>	<p>Pla d'acollida del Centre Docent T.A.E. (Taller d'adaptació Escolar) Utilitzar la experiència dels alumnes immigrants per sensibilitzar els altres alumnes.</p>	<p>Establir un ordre de prioritats per l'alumne nouvingut. La primera necessitat és la llengua. Tractament individualitzat dels casos. Acompanyament de l'alumne nouvingut dins l'Institut.</p>
<p>Evitar l'absentisme de l'alumne immigrant Realitzada per: Docents IES de la comarca</p>		<p>Seguiment familiar individualitzat</p>

Diagnosi de la situació dels col·lectius d'immigrats a la comarca del Bages
Desenvolupament Comunitari, octubre 2001.

<p>Educació en valors. Realitzada per: Docents IES de la comarca Famílies col·lectiu immigrant</p>	<p>Jornades de Pau i Solidaritat</p>	
<p>Recursos humans i materials per tractar la diversitat a l'aula. Realitzada per: Docents IES de la comarca EAP</p>	<p>Reforç dels alumnes immigrants a partir del programa de <i>Tractament a la Diversitat</i> a Súria. Pla d'Acció Tutorial (IES de Súria) EAP A Santpedor es tracta el tema de convivència amb adolescents, cursets per pares i mares (1r i 2n d'ESO per una banda, i 3r i 4rt per l'altre) subvencionats per la Diputació. Dossiers didàctics sobre interculturalitat editat pel departament d'Ensenyament de la Generalitat.</p>	<p>Aplicar temporalment, segons els casos, la categoria de Centre amb necessitats educatives especials.</p>
<p>Formació a l'equip docent sobre la cultura d'origen dels diferents nois immigrants a l'escola. Realitzada per: Docents IES de la comarca</p>	<p>Formació promoguda a través del Pla, adequant-se a la realitat de cada centre que ho sol·liciti.</p>	<p>Formació promoguda a través del Pla, adequant-se a la realitat de cada centre que ho sol·liciti.</p>

Diagnosi de la situació dels col·lectius d'immigrats a la comarca del Bages
Desenvolupament Comunitari, octubre 2001.

Bages per a Tothom		
Ensenyament de castellà i català a immigrants. Realitzada per: Docents IES de la comarca EAP Escola Tèc-Prof. Diocesana de Navàs.	Bages per a Tothom, Càritas, Escola d'adults	

7. HABITATGE

7.1. Habitatge. Context d'actuació.

El parc d'habitatges del Bages, a l'any 1991, es composava de poc més de 66.000 habitatges; gairebé les $\frac{3}{4}$ parts d'aquests n'eren principals, el 16% vacant i el 10% secundari. En relació al conjunt de Catalunya, s'observa una major proporció d'habitatges vacants (4 punts per sobre) i una presència menys significativa d'habitatges secundaris (7 punts per sota). Entre 1981 i 1991, el nombre d'habitatges a la comarca ha augmentat en un 16%, a una mitjana anual de 636 habitatges.

A la comarca del Bages s'inicien 2.063 habitatges a l'any 2000, caient un 12% respecte a l'any 1999, any en què es va iniciar la construcció de 2.339 habitatges. El boom constructor queda manifest en el període que va del 1997 (es van començar a construir 1.394 habitatges) al 1998 (aquesta xifra va passar a 2.218).

Manresa ha perdut pes com a motor de la construcció a la comarca. De 1.358 habitatges iniciats al 1999 passa a només 852 habitatges al 2000, és a dir una pèrdua del 37%. Altres poblacions també presenten una tendència a la baixa, com Sallent i Súria, amb pèrdues respectives del 10% i del 47%. En canvi, la resta de la comarca presenta dinàmiques més positives en general, amb creixements: Moià (153%), Artés (114%), Sant Joan de Vilatorrada (98%), Sant Fruitós de Bages (55%) i Sant Vicenç de Castellet (23%).

L'activitat constructora genera la mobilitat de treballadors cap a les poblacions de la comarca més dinàmiques. Tal com s'explica en l'apartat d'Ocupació i Economia, molts immigrants treballen en aquest sector. Si alguns no tenen la facilitat de mobilitat busquen un habitatge proper al lloc de treball, i més considerant que el Bages és una comarca amb certes deficiències de

infraestructura de transport públic.

En alguns casos, les famílies que treballen en l'agricultura reben habitatge com part de les contraprestacions de treball. En aquests casos, també les condicions dels habitatges acostumen a ser precàries, i van lligades al treball en explotacions ramaderes d'aviram, de conills o de porcí.

Es podria dir que la política general d'habitatge a la comarca no afavoreix l'accés per a les famílies amb rendes més baixes. Per una banda es dona impuls a la construcció d'habitatge nou i per l'altra hi ha pisos vells, sobretot als pobles que tenen casc antic, que no compleixen les mínimes condicions d'habitabilitat. En aquest sentit, els ajuntaments disposen de poques competències per pressionar els propietaris, per tal que aquests millorin les condicions dels pisos vells.

Tampoc la promoció d'habitatge públic és significativa a la comarca, ni de compra ni de lloguer, sobretot pel que respecta a la demanda dels sectors amb menys ingressos i en aquesta darrera modalitat de lloguer²³.

7.2. Habitatge i immigració

Tant els preus de compra com de lloguer dels pisos nous o en bones condicions resulten inaccessibles per a moltes famílies amb pocs recursos. Per això, els immigrants nouvinguts solen anar a viure als habitatges que estan en pitjors condicions. D'acord amb aquestes pautes, és lògic que als barris antics de algunes poblacions de la comarca es comencin a concentrar les famílies immigrades.

Aquesta concentració no significa necessàriament una estratègia residencial,

²³ Des del Departament de Política Territorial i Obres Públiques s'engegarà, properament, un Pla d'Habitatge, que contempla la posta en marxa de projectes pilot en les ciutats de Vic, Olot i L'Hospitalet (Barri de La Torrassa), tendents a afavorir els habitatges en règim de lloguer per als col·lectius més necessitats.

sinó la ubicació obligada o propera a famílies o persones conegudes. En algunes poblacions petites de la comarca aquesta "concentració" (que poden ser dues o tres famílies) es contempla com a invasió.

Existeix reticència per part d'alguns propietaris a llogar pisos a immigrants, en part per discriminació, en part per la por a que hi visqui un grup nombrós de persones, per no tenir problemes amb els veïns, o perquè no volen llogar el pis a gent desconeguda, entre altres argumentacions.

Degut a les dificultats per trobar habitatge, pel preu o per l'escassetat d'una oferta atractiva, algunes persones s'agrupen per poder pagar el lloguer d'un pis. Certs llogaters s'aprofiten d'aquesta situació per treure'n més benefici, ja que pot cobrar més per un pis que no s'ho val. En comptes de demanar un preu per l'habitatge, demana un preu per persona. D'alguna manera, és una actitud que "penalitzava" que els inquilins siguin un grup extens i es veu com una discriminació pels propis immigrants. De totes maneres, l'alt nombre de persones en un mateix habitatge acostuma a veure's per la majoria de llogaters com un problema, tant pel fet de no saber qui viu exactament a la seva propietat com per les queixes que aquest tipus de situacions generen en el veïnat, els sorolls principalment. A un poble de la comarca, per exemple, es va donar el cas de queixes per part de veïns dels moviments d'un grup d'homes que entraven i sortien constantment o a hores no habituals.

El malestar del veïns davant del soroll pot ser per raons concretes i justificades, però també depèn de la percepció que es tingui dels nous inquilins, i de les característiques o zones de procedència d'aquests.

La convivència es veu dificultada si existeixen diferents percepcions sobre el que cadascú considera la "normalitat" de la convivència, i diferents concepcions del que pot ser la llar. A més a més de les funcions bàsiques d'un habitatge, la llar es un espai de relacions familiars i socials. L'ús que es fa d'aquest espai s'adquireix a partir de uns costums i tradicions diferenciades culturalment, i que a la vegada canvien al llarg del temps. Per a algunes persones, la seva llar es un punt de trobada per a amics o familiars. L'hospitalitat pot ser un tret

important per les relacions i compromís que una persona pot tenir en el seu àmbit social. En canvi, per altres famílies la llar es un espai privat i reservat per al nucli familiar. La idea i les formes d'actuació dins de l'espai públic i privat poden definir-se d'una manera diferent, i en certs punts crear desacords o conflictes de convivència.

Tanmateix, en el cas per exemple de Sallent, el Ajuntament es va preocupar per aconseguir habitatge a un grup de kosovars que van arribar al poble com a refugiats polítics. Aquest col·lectiu, gràcies també a l'ajut rebut per part dels veïns, a hores d'ara hi estan adaptats i són considerats com una part més de la població.

Un altre exemple podrien ser els models de convivència que hi havia fa algunes dècades en llocs de la comarca a on la immigració de la resta del Estat va ser majoritària. Als barris nous d'aquell moment hi havia major dinamisme en la relacions entre veïns i més vida al carrer. Recuperar aquella experiència des de les associacions de veïns pot ser una bona eina per treballar les relacions que ara poden semblar com a inevitablement conflictives entre immigrants i autòctons.

El projecte migratori d'una persona, en relació a les pautes residencials, pot canviar d'acord amb l'experiència, desitjos i expectatives de cada persona. Per exemple un jove, quan és nouvingut, acostuma a buscar un grup d'amics amb els que compartir l'experiència i després, en canvi, quan porta un temps pot sentir la necessitat de tenir la seva pròpia llar, ja sigui per viure sol o per raons de reagrupament familiar.

Segons alguns agents consultats, el creixement de l'arribada d'immigrants als pobles del voltant de Manresa comença a provocar un cert rebuig per part de la població autòctona. Quan hi ha poques famílies a la població, els ciutadans els accepten bé, i fins i tot mostren interès per ajudar-les. La percepció canvia quan el volum d'immigrants creix. Així, per exemple, a Sant Vicenç de Castellet hi ha una Mesquita i una botiga que pertany a marroquins, signe d'assentament al municipi per part del col·lectiu immigrant, el qual no és ben vist per alguns

veïns autòctons.

Quan un col·lectiu d'immigrants determinat comença a donar senyals d'estabilitat al poble, sorgeixen els temors que s'apropien a poc a poc del poble. Es veu amb cert recel el fet que tinguin un "control" encara que sigui d'una petita part del poble, des de d'un local fins a un veïnat. Des de les institucions es manifesta certa por de que el problema del rebuig creixi i s'expressi com en el cas de Ca n'Anglada a Terrassa.

7.3. A tall de resum

Les modalitats residencials dels immigrants a la comarca del Bages depenen en gran mesura dels seus baixos ingressos i de la pròpia mobilitat laboral. A banda d'aquestes circumstàncies, en molts casos pateixen discriminacions per part d'intermediaris i de propietaris de pisos.

Els col·lectius que puguin tenir problemes de discriminació, com poden ser alguns immigrants, difícilment poden tenir avaladors, fet que els dificulta encara més l'accés al habitatge.

Les dinàmiques d'exclusió social, i en determinats casos les estratègies familiars, determinen una concentració de famílies immigrades en aquelles zones amb habitatges més assequibles i a més baix preu, amb unes condicions que acostumen a ser força precàries. En alguns municipis de la comarca, aquestes zones coincideixen amb llurs nuclis antics.

Precarietat, alta densitat i dificultats de tot tipus per trobar habitatge poden resumir a grans trets la realitat dels immigrants en relació a l'habitatge; aquests trets dificulten la relació veïnal a una i altra banda, i fan més visible un fenomen social que és poc rellevant en magnituds demogràfiques.

Taula 13. Grau de conservació dels edificis a Catalunya i Bages, 1980 i 1990.

	Comarca		Catalunya	
	1980	1990	1980	1990
Ruïnós	0.7	0.4	0.6	0.5
Mal estat	4.1	2	4.2	2.2
Alguna deficiència	15.8	10.3	16.9	9.3
Bon estat	79.4	87.3	78.3	88
Total edificis (nombre absolut)	25.979	30.784	764.518	914.509

Font.- Institut d'Estadística de Catalunya, Elaboració pròpia.

Taula 14. Habitatges familiars segons els tipus, Catalunya i Bages. 1981 i 1991.

	Comarca		Catalunya	
	1981	1991	1981	1991
Principal	73.4	73.5	71.6	71
Secundari	8.6	10.3	13.5	17.2
Vacant	18	15.8	14.9	11.6
Altres	-	0.4	-	0.2
Total habitatges	59.697	66.059	2.452.869	2.721.383

Font.- Institut d'Estadística de Catalunya, Elaboració pròpia.

Taula 15. Característiques dels habitatges principals segons la superfície útil, a Catalunya i Bages. 1991.

	Comarca	Catalunya
	1991	1991
Fins a 49 m ²	1.9	5.5
De 50 a 69 m ²	16.2	25.4
De 70 a 99 m ²	53.9	46.1
De 100 a 119 m ²	15.2	10.8
De 120 a 149 m ²	7.4	6.1
De 150m ² i més	5.4	6.1
Total habitatges principals	48.533	1.931.172

Font.- Institut d'Estadística de Catalunya, Elaboració pròpia.

Taula 16. Característiques dels habitatges principals, segons instal·lacions i serveis, a Catalunya i Bages. 1991.

	Comarca	Catalunya
	1991	1991
Aigua calenta	91	91.2
Gas per canonades	35.9	50.3
Bany o dutxa	96.5	97.6
Telèfon	80	84.5
Calefacció	95.8	92.2
Refrigeració	11.7	16.4
Total habitatges principals	48.533	1.931.172

Font.- Institut d'Estadística de Catalunya, Elaboració pròpia.

Diagnosi de la situació dels col·lectius d'immigrats a la comarca del Bages
Desenvolupament Comunitari, octubre 2001.

Taula 17. Habitatges iniciats i acabats l'any 2000 al Bages.

Municipi	Habitatges iniciats. 2000.				Habitatges acabats 2000				
	Aparelladors		Públics		Lliures		Públics		Total acabats
	Expedients	Habitatges	Expedients	Habitatges	Expedients	Habitatges	Expedients	Habitatges	
Aguilar de Segarra	1	10	0	0	1	1	0	0	2
Artés	19	115	0	0	23	33	0	0	56
Avinyó	4	19	0	0	2	2	0	0	4
Balsareny	4	9	0	0	9	17	0	0	26
Calders	4	6	0	0	5	5	0	0	10
Callús	2	10	0	0	0	0	0	0	0
Cardona	2	7	0	0	6	7	0	0	13
Castellbell i el Vilar	5	16	0	0	8	11	0	0	19
Castellfollit del Boix	2	5	0	0	1	3	0	0	4
Castellgalí	15	16	0	0	10	10	0	0	20
Castellnou de Bages	18	25	0	0	13	13	0	0	26
L'Estany	1	2	0	0	1	1	0	0	2
Fonollosa	5	10	0	0	5	6	0	0	11
Gaià	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Manresa	48	707	3	27	66	545	3	67	681
Marganell	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Moià	23	63	0	0	33	58	0	0	91
Monistrol de Calders	2	2	0	0	3	8	0	0	11
Monistrol de Montserrat	3	4	0	0	2	2	0	0	4
Mura	4	11	0	0	2	2	0	0	4
Navarcles	10	56	0	0	14	25	0	0	39
Navàs	11	27	0	0	9	20	0	0	29
Pont de Vilomara	15	24	0	0	9	14	0	0	23
Rajadell	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Sallent	5	15	0	0	12	45	0	0	57
Sant Feliu Sasserra	0	0	0	0	1	1	0	0	2
Sant Fruitós de Bages	32	123	0	0	29	87	0	0	116
St. Joan de Vilatorrada	13	116	1	33	28	64	1	8	101
Sant Mateu de Bages	1	2	0	0	0	0	0	0	0
St. Salvador Guardiola	8	16	0	0	4	19	0	0	0
St. Vicenç de Castellet	22	70	0	0	14	27	0	0	41
Santa Maria d'Oló	2	5	0	0	1	1	0	0	2
Santpedor	20	93	0	0	22	38	0	0	60
Súria	2	11	0	0	6	11	0	0	17
Talamanca	3	7	0	0	0	0	0	0	0
Bages	307	1603	4	60	339	1076	4	75	1494

Font. Direcció General d'Arquitectura, Habitatge i Actuacions Concertades. Elaboració pròpia.

Taula 18. Demandes, propostes i recursos. Àmbit d'Habitatge.

DEMANDES DELS AGENTS SOCIALS	RECURSOS ACTUALS	PROPOSTES DEL PLA
<p>Afavorir l'accés a l'habitatge per part del col·lectiu immigrant. Realitzada per: Membres del col·lectiu immigrant. Tècnics de Serveis Socials Municipals</p>	<p>A Manresa: Oficina de Mediació per l'Accés a l'habitatge (OMACH)</p>	<p>Creació d'una oficina de mediació i informació en habitatge d'àmbit comarcal o adequació de l'Oficina existent a les demandes i necessitats dels immigrants.</p>
<p>Control dels abusos que pateixen alguns immigrants a l'hora d'accedir a un pis per part dels llogaters (condicions deficitàries, cobro per persona...). Realitzada per: Membres del col·lectiu immigrant Tècnics de Serveis Socials Municipals.</p>	<p>Alguns Ajuntaments fan un cert seguiment de la situació dels lloguers per mitjà dels propis tècnics municipals.</p>	<p>Reforçar el control dels tècnics dels Ajuntaments al respecte.</p>
<p>Sensibilització de la població local sobre el fet migratori. Realitzada per: Bages per a Tothom Tècnics de Serveis Socials Municipals.</p>	<p>Jornades de convivència veïnal i xerrades sobre el fet migratori dirigides a la població en general que es van realitzant als diferents municipis de la comarca.</p>	<p>Promoure jornades i activitats amb la implicació activa de les associacions de veïns per tal d'afavorir el coneixement mutu als diferents barris de la nostra comarca.</p>

8. OCUPACIÓ I ECONOMIA

8.1. Ocupació i economia. Context d'actuació.

En trets generals, el mapa econòmic de la comarca es dibuixaria de la següent manera:

- ✓ Una zona agrària que comprèn els pobles de menys de 100 habitants.
- ✓ La zona industrial concentrada a Manresa i rodalies.
- ✓ L'activitat de serveis al voltant de tres nuclis formats per les poblacions de Manresa, Moià i Monistrol de Montserrat

El Bages és una comarca principalment industrial; en nombre d'empreses, la comarca supera un 25% la mitjana de les comarques catalanes, i en un 10% el nombre d'ocupats en aquest sector. Els majors polígons industrials es concentren a Manresa i les poblacions de rodalies especialitzades en activitats industrials (Sant Fruitós de Bages, Balsareny, Sallent, Castellgalí, Sant Joan de Vilatorrada, Sant Vicenç de Castellet i Santpedor).

La zona central de la comarca té un major dinamisme econòmic, el que fa que existeixi una mobilitat important de persones per raons de treball i habitatge. La ciutat de Manresa concentra el 42% de la població del Bages, i si es suma la seva àrea d'influència al nucli de municipis "centrals", la concentració s'eleva fins al 58%, coincidint amb la concentració econòmica de la comarca.

El sector agropecuari al Bages ha observat una important tendència a la baixa en els últims quinze anys, amb una pèrdua d'un 30% dels treballadors del sector. Segons el cens de l'any 1996, la població ocupada en el sector primari representava el 2,6%. D'aquesta població més del 40% tenia més de 50 anys.

Dins de aquest sector existeixen dues branques importants: porcí i cereals, concentrades a les poblacions de Moià, Cardona i Navàs. L'escorxador més important de la zona es troba ubicat a Sant Joan de Vilatorrada.

El sector Serveis s'ha concentrat i desenvolupat a la ciutat de Manresa, Moià i Monistrol de Montserrat i a les respectives àrees d'influència. A la ciutat de Manresa ha passat a ser el sector econòmic més important, incorporant-ne el 57% de la seva població activa.

A la comarca hi ha dos eixos viaris principals: l'Eix Transversal i l'Eix del Llobregat, que travessen la comarca perpendicularment. No obstant això, la xarxa de carreteres i transports públics comarcals és deficitària, el que dificulta la mobilitat de les persones que no tenen vehicle propi.

L'atur al Bages ha seguit la tendència a la baixa que s'ha registrat a l'àmbit espanyol i català. Entre 1992 i juny del 2000, l'atur ha passat de prop del 14% a poc més del 6%, molt a prop del que es considera normalment la plena ocupació.

A la comarca, el mercat de treball es troba estabilitzat. El primer trimestre de l'any 2001 l'índex parcial d'atur es troba al 6,1%, encara que las últimes notícies anuncien una continuació de la tendència a la baixa.

Dintre del context comarcal existeixen algunes diferències respecte l'existència d'atur registrat. Set municipis es troben per sobre del 7% d'atur: Artés, Monistrol de Montserrat, Mura, Pont de Vilomara, Sallent, Sant Salvador de Guardiola i Sant Vicenç de Castellet. Tot i que l'atur pel conjunt de la comarca ha baixat un 1,45% entre l'any 1998 i el primer trimestre de l'any 2001, hi ha tres municipis que han incrementat en més d'un 1% aquesta taxa (Avinyó, Castelnou de Bages i Gaià).

8.2. Sectors d'inserció laboral

De la recerca del diagnòstic s'ha pogut extreure algunes dades dels treballs que realitzen els immigrants. Des d'Unió de Pagesos del Bages no s'ha detectat immigrants treballant en el sector agrari, argumentant que el tipus d'agricultura no ho fa necessari²⁴. Però per altra banda CCOO i altres agents comarcals afirmaven que alguns immigrants que havien treballat al camp preferien després, si és que podien optar, altres feines menys dures com podien ser les de les fàbriques. El treball al camp per a l'immigrant té segurament un caràcter temporal, degut a les condicions de precarietat dels treballs que realitza.

El mateix sindicat comenta que els immigrants amb permís de treball troben majors sortides laborals al sector industrial. Juntament amb la ramaderia, els treballadors sense papers troben feina als Serveis i a la Construcció, encara que no s'ha pogut confirmar amb dades que hi hagi una especialització ètnica del treball.

Altres agents socials comenten que les dones treballen principalment en el servei domèstic, atenció a la gent gran²⁵ i en restauració. Les informants directes afirmen que aquests treballs solen ser sense contracte. Aquí sí que es pot dir clarament que es dona una especialització laboral de la treballadora immigrada.

²⁴ A la comarca hi ha majoritàriament una explotació mitjana i petita, amb dificultats per p ser rendable per la baixa productivitat de la terra, i en constant davallada quant al nombre d'ocupats, sobretot en la darrera dècada. (Veure la taula sobre sectors de producció annex).

²⁵ A Moià s'han realitzat cursos de formació per atenció en geriàtrics als que han arribat a assistir alguna dona estrangera. La formació en el treball domèstic seria un bon recurs a desenvolupar pels mateixos agents.

8.3. Estratègies de contractació

Els empresaris entrevistats durant el diagnòstic a la comarca constaten les dificultats que es troben quan decideixen contractar a immigrants. La primera queixa és per la lentitud de les tramitacions, que es poden allargar fins a vuit mesos, però els dubtes que tenen són molts més. Recentment, s'ha publicat la reglamentació que fa referència a l'aplicació de la Llei 8/2000 del 22 de desembre de l'any passat, la qual cosa no havia succeït durant el treball de camp realitzat. Fins i tot pels agents que tenen un bon coneixement de la Llei, és difícil conèixer amb exactitud les noves dificultats que es van donant constantment en termes administratius, legals i laborals²⁶. El període de transició amb l'aplicació de la nova Llei estava produint molts malentesos durant l'època de la realització de les entrevistes.

Agents laborals com ara CITE o AMIC coincideixen en què una gran majoria de les demandes d'immigrants que arriben a atendre, més del 60% en el cas de CITE, es refereixen a la regularització dels papers.

Els insertors laborals a la comarca intenten seguir estratègies de recerca de treball per immigrants basades a aconseguir un precontracte per poder iniciar les tramitacions dels permisos de residència o treball. En alguna ocasió troben una bona predisposició per part de l'empresari, que pot arribar a contractar a immigrants sense papers. De tota manera, el desconeixement i la por de l'empresari ara fa més difícil la contractació de l'immigrant, que troba més respostes negatives que abans en la recerca de treball.

En termes generals, es pot dir també que les empreses manifesten la voluntat explícita d'evitar la contractació de persones sense papers perquè ho consideren una competència deslleial.

²⁶ Aquestes dificultats, amb la publicació i posterior aplicació del Reglament, no semblen del tot superades.

Per altra banda, es pot dir també que la pràctica totalitat dels treballadors immigrants intenten millorar les seves condicions laborals directament o indirectament, de la mateixa manera que els autòctons, buscant feines que els treguin dels cercles ocults de la sotscontractació irregular o informal a la què es veuen abocats si no tenen regularitzats els permisos. Un cop solucionat el problema de la regularització dels papers, els immigrants es mouen també dins del mercat laboral amb la tendència habitual de buscar millores en la seva relació laboral.

No obstant la intenció primera de la regularització,²⁷, la necessitat urgent de treball i de remuneració immediata fa que l'immigrant sense papers s'arrisqui a ser contractat acceptant unes condicions laborals precàries (en el camp, per exemple, allargant la durada de la jornada, és a dir, fent hores extres sense cobrar-les²⁸).

En aquests casos, molts immigrants mantenen un lligam molt informal amb l'empresari, perquè en certa manera d'això depèn la seva regularització. En certes ocasions, les condicions de treball que arriba a acceptar l'immigrant són clarament abusives, però no s'atreveix a denunciar-ho per la por a què això signifiqui la seva expulsió del país. Els agents locals poden ser coneixedors de la situació, però també dubten de com l'immigrant ha d'afrontar el fet en les condicions de precarietat en què es troba.

²⁷ En aquest punt podem dir que se'ns ha manifestat, per part d'algun informant, que a vegades el treball sense contracte pot semblar ser beneficiós per ambdues parts, contractant i contractat, ja que el primer deixa de pagar el costos de contractació, i per l'altra banda el contractat pot prioritzar en certs moments el guany immediat per davant de l'estabilitat futura i de la defensa dels seus drets laborals.

²⁸ Al començament agafen qualsevol treball, el salari prima per sobre de la qualitat o tipus de treball i intenten fer moltes hores extres. La pressió a què es troba sotmès l'immigrant és variada. Pot ser deguda als deutes adquirits per sortir del seu país, o a la pressió per enviar diners a la família en el país d'origen. Per tenir una idea clarificadora del fet migratori cal tenir en compte que és normalment un projecte en que està implicada tota la família.

Uns bons coneixedors de la situació del mercat de treball pels immigrants són agents com ara el *ConSORCI de Formació i Iniciatives del Bages Sud*, el *ConSORCI de Promoció de Municipis del Moianès* i el *CIO Cal Gallifa de Sant Joan de Vilatorrada*, que realitzen tasques no tant de reivindicació, com de mediació i sensibilització entre l'immigrant i l'empresari. En aquest sentit, són agents de prevenció de conflictes. En alguns casos, a més a més de donar la informació, fan l'acompanyament als immigrants per realitzar els tràmits. Intenten, també, evitar certes interpretacions en l'aplicació de la llei per part d'alguns empresaris, però la legislació vigent en matèria d'immigració no és prou coneguda ni definida com per actuar amb eficàcia.²⁹

La formació dels agents socials en el coneixement de la Llei es fa imprescindible per oferir solucions àgils als problemes que es puguin anar presentant. A part, una línia de treball en base a aquesta formació i que pot impulsar el Pla seria la recerca d'acords entre els agents socials, per evitar situacions d'enfrontament entre els treballadors sense papers i els empresaris, aprofitant la mediació que ja realitzen de fet els insertors laborals.

Una altra línia d'actuació podria ser la consecució d'acords amb les diferents administracions, com per exemple el Departament de Treball, i poder realitzar durant el temps de tramitació accions formatives i de capacitació.

²⁹ Des del Consorci de Formació i Iniciatives del Bages Sud s'intenta convèncer a alguns empresaris per a què facin un precontracte a persones que no tenen papers per tal de començar un procés de regularització. Per part dels empresaris és difícil acceptar aquest precontracte perquè pensen que els portarà problemes i a més a més el temps que triga la tramitació és una dificultat afegida per donar oportunitats de contractació a aquests treballadors. Per aquest motiu seria interessant que els agents laborals coneguin més exactament els passos que s'han de realitzar per la regularització dels nousvinguts sense papers a partir d'un precontracte. En aquest sentit és interessant la tasca de sensibilització que realitzen el Consorci de Formació i Iniciatives Bages Sud i el CIO Cal Gallifa de Sant Joan de Vilatorrada.

Com que de fet no es pot fer pressió en aquest sentit en la reglamentació de la Llei 8/2000, seria bo impulsar vies dirigides a investigar fórmules per pactar la garantia de continuïtat al país en el cas que un treballador sense papers denunciés pràctiques de contractació abusives per part d'algun empresari, pràctiques que inicialment almenys semblen ser perjudicials per ambdues parts, contractant i contractat. Aquesta acció, sembla clar, hauria d'anar acompanyada d'altres mesures, per tal d'evitar els efectes contraproductius i disuasoris en el conjunt de l'empresariat que intenta complir els requisits legals de contractació d'estrangers.

8.4. Formació i inserció laboral

Pel que fa a altres dificultats dels empresaris per a la contractació d'immigrants, s'ha de fer referència al tema de la formació. En principi sembla que la manca de treballadors especialitzats és més important que la de no especialitzats, encara que s'afirma que *..ens apropem a la plena ocupació tècnica, les de les societats que s'apropen al 5 % d'atur*, fet que implica que molts llocs de treball no especialitzats estiguin ara ocupats per treballadors estrangers.

L'empresari entén la formació necessària del treballador immigrant a tres nivells. Des del nivell més general al més concret es poden citar: la formació en la cultura empresarial, la formació en el treball concret i la capacitació lingüística del treballador o l'aprenentatge de la llengua. Algunes empreses de la comarca que tenen més experiència en la contractació d'immigrants formen als treballadors a uns nivells elementals perquè es puguin comunicar amb els caps de producció, i se'ls fa xerrades puntuals amb traductors perquè coneguin les normes bàsiques d'higiene i seguretat.³⁰

Els insertors laborals, per la seva part, donen unes guies bàsiques d'actitud en la recerca de treball, ja que consideren que *perquè hi hagi integració és necessari un treball estable*; a CITE de Manresa realitzen també una formació

³⁰ Des de Pimec-Sefes s'està començant a estudiar les relacions treballadors immigrants/empresa per conèixer millor les necessitats de les empreses.

d'actituds en la recerca de treball, específica per immigrants, per intentar minimitzar la possibilitat de rebuig, tenint en compte que el problema per aquests agents està a veure la manera de trencar la dinàmica segons la qual *la gent que està irregularitzada o que té contractes temporals no pot ser representant d'un comitè.*

Una part dels immigrants *més qualificats busquen treball per a sobreviure, no busquen treball de lo seu perquè saben que no el trobaran.* Per norma general, els immigrants tampoc no consideren la formació com una prioritat, per la raó que moltes vegades no acaben d'assimilar els recorreguts de recerca de treball que se segueixen en la societat d'acollida, que en el nostre cas donen molta importància a la formació professional.³¹ Encara que comprenen que tenir una professió amb molta demanda, com la de paleta professional per exemple, garanteix un lloc de treball quasi immediatament.

Les expectatives de molts immigrants sovint no es corresponen amb la formació real que tenen. Malgrat això diríem que la formació que més manca és la de les actituds vers el treball. Algun informant explica que han d'aconsellar a certs immigrants que no es queixin repetidament dels salaris que cobren en determinats llocs, per intentar que no es reproduïxi el tòpic de l'immigrant *que arriba aquí exigint,* i que pot acabar repercutint en les possibilitats de contractació del col·lectiu a llarg termini.

³¹ La confecció i presentació d'un currículum és sovint una dificultat afegida per a l'immigrant, que pot trobar poc creïble que per aconseguir una resposta de treball afirmativa has d'haver enviat a vegades centenars de currículums. Aquests són aprenentatges que els autòctons han assimilat després de molts anys de socialització, i que moltes vegades es donen per sabuts perquè estan interioritzats.

La mateixa dinàmica del mercat laboral relativitza la importància de la formació dels immigrants en la recerca de treball,³² però des del Pla s'hauria d'insistir en la necessitat de la formació ocupacional adreçada també a immigrants, de cara a orientar la inserció en el mercat laboral fora dels cercles d'economia submergida i dels treballs poc remunerats.

Un de les majors preocupacions per a l'immigrant en l'àmbit de la formació és la obtenció del carnet de conduir, necessari en molts casos per a poder traslladar-se en vehicle al lloc de treball. El carnet de conduir obtingut al país d'origen no és vàlid a l'Estat Espanyol a menys que pertanyi a un dels Estat Comunitaris, per tant, qualsevol resident a l'Estat Espanyol que prové de països extracomunitaris, ha d'obtenir el carnet de conduir atorgat per les autoritats espanyoles. Per als immigrants que provenen de països de parla no castellana la dificultat per aprovar l'examen de teòrica per a la obtenció del carnet de conduir és molt elevada, ja que hi ha d'arrel una incomprensió a la terminologia emprada. Això crea la necessitat de fer cursos de teòrica per a la obtenció del carnet de conduir adaptats a persones amb un coneixement bàsic de la llengua castellana.

En aquesta direcció, però a un nivell més bàsic, s'estan realitzant cursos d'alfabetització per dones a diferents llocs de la comarca. La formació és una eina per afavorir la incorporació de la dona al món laboral, i per això a través dels Serveis Socials dels ajuntaments de Sant Vicenç de Castellet, Callús, Súria i de Càritas s'ha treballat amb grups de dones immigrades (principalment marroquines) en l'ensenyament del castellà i del català. En alguns casos hi ha hagut problemes per constituir els grups de dones. La raó sembla ser la diferència i heterogeneïtat dins del mateix grup perquè, encara que siguin del

³² Posem com exemple a una dona marroquina de la comarca, amb estudis professionals d'informàtica, administració, coneixement de cinc idiomes, i que havia de treballar a una fàbrica de pinsos, a més a més de tenir cura del seu fill i fer les feines de casa. En aquest cas concret, cal dir que els tècnics municipals aprofiten el capital humà d'aquella persona per apropar-se al col·lectiu magrebí.

mateix país o parlin la mateixa llengua, la procedència d'una regió determinada marca relacions de més o menys confiança entre les components del grup.³³

També cal tenir en compte que hi ha dones immigrades que han seguit estratègies diferenciades al llarg del temps en la societat d'acollida. Alguna informant comenta que inicialment va treballar fent feines de casa, però que amb els fills ja no sortia a compte sortir fora de casa a treballar en feines mal pagades. Segurament, el nivell salarial que poden assolir els treballs dels marits condicionen i complementen les estratègies de recerca de treball i les de reproducció familiar.³⁴

La formació que puguin realitzar els agents laborals en aquests àmbits concrets pot donar, a mitjà i llarg termini, resultats positius per a la inserció laboral, prevenint la dificultat afegida deguda a la manca de formació que pateix el col·lectiu d'immigrants. En fases posteriors del Pla, fóra interessant investigar més aquestes línies de treball per veure si realment s'està donant l'especialització ètnica o de gènere en determinades activitats i branques laborals.

8.5. Discriminació, sotscontractació i contractació en origen

A banda de la formació que pugui tenir l'immigrant, la inserció en el mercat laboral presenta altres dificultats que fan referència als discursos i tòpics que són comentari comú en la societat. No s'ha fet una recollida sistemàtica dels

³³ Un factor a considerar en el fracàs dels cursos d'idioma per a dones podria ser no comptar amb un possible desconeixement de les diferències culturals, així com de les possibles similituds entre les beneficiàries. Es posa un cert èmfasi en què les diferències culturals entre les dones impossibiliten el funcionament dels grups, però sembla que el coneixement previ d'aquesta variable afavoriria la conducció dels grups.

³⁴ Sembla bastant lògic que els membres de la família que poden obtenir un salari més alt, els homes normalment, siguin els primers a buscar treball, mentre que la dona, que accedeix al mercat de treball en pitjors condicions, es vegi obligada a realitzar les tasques tradicionals de reproducció familiar. La formació de les dones intenta trencar aquesta dinàmica, però és veritat que en el mercat laboral encara es manté la discriminació per gènere a l'hora de la contractació. Les dones, siguin aquestes immigrades o no, tenen taxes d'atur molt més altes que els homes.

tòpics que s'han anat trobant en les diferents entrevistes i grups de discussió, per la raó que no aporten elements clarificadors a la temàtica .

El que sí creiem convenient quan parlem d'àmbit laboral és identificar les relacions que es donen entre treballadors autòctons i treballadors immigrants³⁵, i com la variable *cultura* va sorgint en el discurs en referència a la discriminació de l'immigrant en el món laboral.

Els discursos poden influenciar en l'elecció que fa un empresari dels seus treballadors (*els subsaharians són més fidels*) o també moltes vegades emergeix el mite *del treballador ucranià com el més productiu del món*, segons informants que es basen en articles de revistes de Recursos Humans nord-americanes. Si bé hi ha empresaris que no tenen preferències per contractar les persones en funció de la seva procedència, cal remarcar que pels agents que s'ocupen de la inserció laboral *el més difícil de treballar són els tòpics, els prejudicis dels empresaris*.³⁶ La discriminació/ selecció del personal per raons de procedència se suma a vegades a la selecció en funció de la capacitació i les actituds de treball.

³⁵ Un comentari a part mereixen les empreses o negocis d'immigrants , molt poques avui dia encara que no s'han aconseguit dades al respecte. Aquí seria interessant estudiar quines relacions es donen entre treballadors locals i immigrants i com poden influir les variables culturals en l'organització del treball. Una informant opinava que el major èxit se l'enduien les empreses en que es compartia la gestió entre locals i immigrants, donat que d'aquesta forma podien ser hàbils en els dos codis culturals.

³⁶ Són imatges i tòpics que s'han construït al llarg de la història. Aquestes que hem esmentat són construccions de l'immigrant que estan obertes, és a dir, que s'està creant ara mateix discurs. L'immigrant rep les contradiccions del discurs quan per una banda se l'intenta homogeneïtzar i per l'altra classificar i diferenciar en funció de la procedència, diferenciar en diversos graus per col·lectius (els marroquins; els subsaharians...) més o menys integrats. El discurs en construcció és moltes vegades contradictori, xocant amb les múltiples definicions que dona de si mateixa la societat d'acollida, que no és en sí homogenia.

Un altre camp en el que els tòpics apareixen sovint és si s'analitzen les relacions dels treballadors locals amb els autòctons. Quan arriben a treballar plegats i sorgeix un conflicte, els treballadors locals es queixen que *els "altres"* no saben fer la feina i per tant *"han de fer la feina que ells deixen de fer"*.

Els recursos que poden actuar en contra de la reproducció d'aquests tòpics no són fàcils de trobar en el territori, però en fases posteriors del Pla s'hauria de fer una recerca específica d'experiències positives en el món laboral i utilitzar-les per sensibilitzar sobre la discriminació en el treball a partir dels tòpics injustificats.

L'existència d'aquests discursos es pot interpretar com una senyal d'un mercat laboral no gaire còmode per a l'immigrant. De fet, a la comarca s'estan donant casos de contractació d'immigrats seguint aquests tòpics a què es feia referència abans.

Com a exemple, trobem el cas d'un conflicte en el que una empresa minera del Bages va contractar un grup de polonesos per mitjà d'una altra empresa de sotscontractació. Aquest grup de treballadors estrangers va ser utilitzat per la empresa per pressionar sobre les condicions de treball dels operaris de plantilla fixa. El Comitè va demandar l'empresa per tal d'aturar la sotscontractació de treballs no excepcionals, i evitar d'aquesta manera la pèrdua de les prestacions laborals assolides.

La contractació d'immigrants per la via de les empreses de sotscontractació, enmig d'una plantilla fixa, s'acaba interpretant fàcilment des dels treballadors locals com un intent de *dumping* social a petita escala³⁷. És a dir, degut a les

³⁷ A alguns contractadors els atreu la idea de fer treballar els treballadors estrangers en condicions discriminatòries o fins i tot de clandestinitat, el que pot anar en contra dels interessos dels treballadors locals, que poden veure com tard o d'hora això va en detriment de les seves condicions de treball o de la seva remuneració.

Per aprofundir en l'idea del *dumping* social, veure l'article *La indústria mundial* de Jordi Vilaseca i Requena, (en especial el quadre 15.3: *Espanya y la globalización*) a *Economía Mundial*, J. Martínez Peinado i J.M. Vidal Villa, (coord.), McGraw-Hill, Madrid, 1995.

necessitats dels treballadors immigrants i a les estratègies dels empresaris, s'interpreta la contractació d'un col·lectiu extern com un agent que fa pressió per reduir les prestacions socials adquirides pels treballadors locals; el grup extern acaba veient-se com a competència deslleial pels treballadors fixos locals.

Algunes ETTs de Manresa s'han especialitzat en la recerca de treball per immigrants, donant resposta a la demanda de treballadors efectuada per alguns empresaris. S'arriba a fer el contacte el propi país d'origen mitjançant algun agent i un cop a la societat d'acollida inicien les tramitacions dels permisos de treball i residència³⁸. Pel sector empresarial que busca formes administratives que facin més àgil la contractació de treballadors estrangers, aquesta contractació en origen sembla ser una modalitat que evitarà molts problemes.

En el debat actual sobre la contractació en origen, es poden anticipar conflictes si no participen en el diàleg tots els agents socials, perquè es corre el risc que s'acabi interpretant al treballador estranger com una competència deslleial pel treballador local.

8.6. Propostes i demandes

Quant al tema de la regularització, la principal demanda pel sector empresarial és l'agilització dels tràmits per poder contractar a persones immigrades. Aquesta demanda l'han manifestada tots els agents del camp d'acollida, immigrants, empresaris i insertors laborals, de manera que des del Pla es podria fer arribar a les instàncies pertinents.

³⁸ No s'ha pogut recollir en el diagnòstic l'opinió dels treballadors immigrants que han fet aquest recorregut, tot i que algun informant fa referència a què els problemes per a aquestes persones no s'acaba amb l'obtenció del contracte.

Per tal de millorar l'atenció a l'immigrant en la comarca en temes jurídics i de regularització, sembla que la idea de poder comptar amb un servei itinerant d'informació i atenció es contemplava com un suggeriment també bastant compartit.

Pel que fa al tema de la formació es poden diferenciar diferents nivells en funció de a qui es proposa que vagi dirigida:

- ✓ A empresaris per sensibilitzar-los en aspectes relacionats amb la no discriminació dels immigrants en la contractació.
- ✓ A insertors laborals sobre aspectes jurídics que facin referència a la Llei 8/2000 i el procés de reglamentació actual.
- ✓ A immigrants en matèria d'actituds cap al treball, en l'anomenada cultura d'empresa, i en normes bàsiques de seguretat i higiene.

Una hipòtesi que plantejem és la poca capacitat de la contractació en origen per estimular la integració del treballador en la vida social i en el propi treball, donat que el procés de diferenciació es donaria llavors en un moment anterior al que es dona actualment, abans de l'arribada de l'immigrant a casa nostra. La proposta per fases posteriors del Pla seria materialitzar en taules de treball la discussió sobre la contractació en origen entre els diferents agents que poden compondre la taula de l'àmbit d'ocupació i economia. És un tema generador que pot crear solucions compartides perquè hi ha un cert marge de discussió per tots els agents; és també pertinent perquè sembla que és una opció cada vegada més clara per a l'Administració competent i pel sector empresarial, afegit al fet que a comarques veïnes s'està aplicant amb força aquest model de contractació, des de fa poc temps, a partir de pactes de consens.

8.7. A tall de resum

El Bages és una comarca força dinàmica econòmicament, amb una taxa d'atur que s'apropa a la plena ocupació.

El sector Serveis, la Indústria i la Construcció semblen ser, per aquest ordre, els àmbits d'inserció laboral dels immigrants a la comarca. El sector més informal de l'agricultura i la ramaderia també dóna ocupació a una part dels immigrants. Tot i que no es pot parlar d'ocupació "ètnica" en determinades activitats, sí que sembla existir una diferenciació per sexes; les dones immigrades treballen sobretot en el servei domèstic, restauració i serveis de proximitat.

Els empresaris i els mateixos immigrants constaten les dificultats que es donen en el procés de contractació: lentitud burocràtica, desconeixement i falta d'informació i d'interlocució. A aquestes dificultats, el mercat laboral ha donat una resposta múltiple a la falta de personal a les empreses, plantejant-se noves estratègies de contractació i evitant-ne la contractació de persones en situació irregular. No obstant i això, l'alt nivell de necessitat de molts immigrants els hi aboca a situacions de precarietat i de dependència de situacions alegal.

Aquestes noves estratègies per part de l'empresariat de la comarca passen per la contractació en origen o la sotscontractació en empreses de treball temporal. Aquestes modalitats han motivat de vegades conflictes interns a les empreses, acusades en aquests casos de dumping social.

La falta de formació, la inadequació d'aquesta a la cultura laboral o la disfunció entre expectatives i nivell de qualificació de molts immigrants són alguns dels

reptes plantejats, amb el rerafons de un marc jurídic i laboral que sembla més un obstacle que no pas una reglamentació.

S'han intentat, a tota la comarca, accions formatives adreçades, sobretot, a dones immigrades, i funcionen diverses entitats que donen suport i informació tant a empresaris com a candidats laborals.

La formació i adequació d'aquesta ma d'obra és una exigència plantejada per una part important dels agents socials, al mateix temps que l'agilització dels tràmits i la clarificació dels requisits i dels circuits administratius.

Diagnosi de la situació dels col·lectius d'immigrats a la comarca del Bages
Desenvolupament Comunitari, octubre 2001.

Taula 19. Taxa d'atur registrades a les comarques de Catalunya. Juny 2000.

comarca	taxa d'atur	Posició(de menys a més)
Alt Camp	6.53	37
Alt Empordà	3.88	13
Alt Penedès	3.98	16
Alt Urgell	2.81	4
Alta Ribagorça	1.44	1
Anoia	6.56	38
Bages	5.73	32
Baix Camp	3.46	8
Baix Ebre	7.18	41
Baix Empordà	4.10	19
Baix Llobregat	5.87	33
Baix Penedès	5.96	35
Barcelonès	6.30	36
Berguedà	4.53	21
Cerdanya	3.62	12
Conca de Barberà	3.91	15
Garraf	6.91	40
Garrigues	3.54	11
Garrotxa	4.82	23
Gironès	5.11	29
Maresme	5.39	31
Montsià	4.13	20
Noguera	4.09	18
Osona	5.03	26
Pallars Jussà	2.98	5
Pallars Sobirà	3.89	14
Pla d'Urgell	3.06	6
Pla de l'Estany	4.91	24
Priorat	3.39	7
Ribera d'Ebre	5.30	30
Ripollès	4.91	25
Segarra	2.72	3
Segrià	4.72	22
Selva	4.02	17
Solsonès	3.50	9
Tarragonès	5.08	28
Terra Alta	5.05	27
Urgell	3.51	10
Val d'Aran	2.27	2
Vallès Occidental	6.76	39
Vallès Oriental	5.89	34
Catalunya	5.85	

Font: Informació estadística del Departament de Treball. Elaboració del Consorci de Formació i Iniciatives del Bages Sud.

Taula 20. Evolució de la taxa d'atur registrat als municipis del Bages.

1998-2001, mes de març.

	1998	1999	2000	2001	Dif. 1998-2001
Aguilar de Segarra	4,65	2,33	3,49	1,16	-3,49
Artés	9,63	7,46	6,56	7,09	-2,54
Avinyó	4,4	4,98	4,28	5,67	1,27
Balsareny	10	7,84	6,49	6,12	-3,88
Calders	4,17	3,53	3,21	4,81	0,64
Callús	6,52	5,62	4,89	6,7	0,18
Cardona	6,7	5,18	4,01	4,3	-2,4
Castellbell i el Vilar	8,96	8,61	6,63	6,98	-1,98
Castellfollit del Boix	1,36	1,36	2,04	2,04	0,68
Castellgalí	12,89	8,88	8,6	8,6	-4,29
Castellnou de Bages	4,33	2,4	2,88	6,25	1,92
Estany, l'	6,9	4,6	6,32	6,9	0
Fonollosa	6,08	4,7	12,15	6,08	0
Gaià	2,82	4,23	4,23	4,23	1,41
Manresa	6,88	5,74	5,04	5,74	-1,14
Marganell	2,22	4,44	3,33	2,22	0
Moià	5,93	5,47	3,69	4,38	-1,55
Monistrol de Calders	6,44	4,17	4,92	7,2	0,76
Monistrol de Montserrat	9,79	8,46	7,65	8,66	-1,13
Mura	11,46	4,17	4,17	7,29	-4,17
Navarcles	7,69	6,57	5,28	6,07	-1,62
Navàs	7,65	7,24	7,45	6,09	-1,56
Pont de Vilomara i Rocafort, el	12,87	11,95	9,91	9,91	-2,96
Rajadell	2,72	3,4	2,04	0,68	-2,04
Sallent	9,63	8,23	7,28	7,48	-2,15
Sant Feliu Sasserra	6,79	5,66	8,3	4,91	-1,88
Sant Fruitós de Bages	7,05	6,28	4,83	5,09	-1,96
Sant Joan de Vilatorrada	7,23	6,76	5,68	6,64	-0,59
Sant Mateu de Bages	5,88	5,35	5,35	3,21	-2,67
Sant Salvador de Guardiola	8,15	7,13	7,13	8,54	0,39
Sant Vicenç de Castellet	13,16	11,5	8,78	9,49	-3,67
Santa Maria d'Oló	7,14	4,91	5,13	5,36	-1,78
Santpedor	6,15	5,45	4,82	4,95	-1,2
Súria	6,07	4,64	4,32	5,24	-0,83
Talamanca	6,38	2,13	4,26	2,13	-4,25
TOTAL Bages	7,57	6,44	5,61	6,12	-1,45

Font: Diverses fonts. Elaboració pròpia

Taula 21. Saldo migratori intern i saldo de mobilitat per treball als municipis del Bages. 1996.

Municipi	Saldo migració interna	Saldo Mobilitat per treball
Aguilar de Segarra	9	-31
Artés	32	-273
Avinyó	-6	36
Balsareny	-6	-92
Calders	26	-95
Callús	-30	-170
Cardona	-48	-333
Castellbell i el Vilar	16	-216
Castellfollit del Boix	9	-61
Castellgalí	51	4
Castellnou de Bages	29	-143
L'Estany	8	-44
Fonollosa	24	-100
Gaià	3	12
Manresa	-254	1378
Marganell	-2	-15
Moià	-50	-203
Monistrol de Calders	14	-32
Monistrol de Montserrat	-33	103
Mura	-3	-25
Navarcles	24	-675
Navàs	-10	-427
Pont de Vilomara	73	-449
Rajadell	18	-80
Sallent	-14	-74
Sant Feliu Sasserra	0	21
Sant Fruitós de Bages	22	1586
St. Joan de Vilatorrada	113	-1264
Sant Mateu de Bages	1	-38
St. Salvador Guardiola	103	-17
St. Vicenç de Castellet	-18	-528
Santa Maria d'Oió	0	-44
Santpedor	22	327
Súria	20	-268
Talamanca	-4	-16
Bages	139	-2246

Font.- Institut d'Estadística de Catalunya. Cens 1996. Elaboració pròpia.

Taula 22. Població ocupada resident per sectors, 1986-1996. Catalunya i Bages. 1986-1996.

Sector	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	3.9	3.2	2.6	4.9	3.7	3.2
Indústria	49.7	46.2	41.1	35.7	36.2	32.1
Construcció	5	7.6	7.4	5.3	8.2	7
Serveis	39.4	43	48.9	45.6	51.9	57.7
No hi consta	2	-	-	8.5	-	-
Total ocupació	47.852	55.627	54.310	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Fonts.- Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 23. Evolució de l'atur a la comarca del Bages, 1981-2000

Any	1981	1985	1989	1993	1998	1999	2000
Persones en atur	73409	11818	6978	6766	4687	4234	N.D.
Taxa d'atur				13.62	6.5	5.85	5.73

Fonts.- Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 24. Atur per sectors a la comarca del Bages durant el mes de desembre, 1995 i 1999

	Desembre'95	% del 95	Desembre'99	% del 99
Agricultura	46	0.8	16	0.4
Indústria	3004	51.3	1852	48.2
Construcció	466	8.0	160	4.2
Serveis	2038	34.8	1662	43.3
Sen ocup. anterior	299	5.1	152	4.0
Total atur	5853	100.0	3842	100.0
Total pob.	153356	3.8	154836	2.5

Fonts.- Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 25. Població per situació laboral. Bages. 1996.

	total	%
total població	152586	100
població de 16 anys i més	129221	84.7
ocupats	54310	35.6
busquen la primera ocupació	2024	1.3
desocupats amb ocupació anterior	9372	6.1
total actius	65706	43.1
servei militar	551	0.4
jubilats o pensionistes	37074	24.3
incapacitats permanents	2467	1.6
escolars o estudiants	29082	19.1
feines de la llar	12496	8.2
altres situacions	5210	3.4
total no actius	86329	56.6

Font.- Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 26. Producte interior brut a preus de mercat. Catalunya i Bages, 1991 .

	Comarca	Catalunya
	1991	1991
PIB (milions de ptes.)	213.586	10.327.188
PIB per habitant (milers de ptes.)	1.403.50	1.704.30

Font.- Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 27. Distribució de la superfície agrària. Catalunya i Bages, 1989.

	Comarca	Catalunya
Distribució de la superfície:	1989	1989
Terres llaurades	24.2	33.9
Pastures permanents	2.4	10.9
Terreny forestal	61.3	39.7
Altres superfícies	12.1	15.5
Total hectàrees	106.373	2.471.590

Fonts.- Institut d'Estadística de Catalunya. Cens agrari 1989. Elaboració pròpia.

Taula 28. Població ocupada resident per sectors d'activitat. Catalunya i Bages. 1986-1996.

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	3.9	3.2	2.6	4.9	3.7	3.2
Indústria	49.7	46.2	41.1	35.7	36.2	32.1
Construcció	5	7.6	7.4	5.3	8.2	7
Serveis	39.4	43	48.9	45.6	51.9	57.7
No hi consta	2	-	-	8.5	-	-
Total ocupació	47.852	55.627	54.310	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Taula 29. Distribució del valor afegit brut per sectors (%). Catalunya i Bages 1991.

	Bages	Catalunya
Agricultura	1.6	1.6
Indústria	41.7	30.6
Construcció	7.5	8.3
Serveis	49.2	59.5
Total	100	100

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Macromagnituds bàsiques de les economies comarcals 1991. Elaboració pròpia.

Taula 30. Renda bruta familiar disponible (Rbfd) 1986, 1991 i 1996 a Catalunya i el Bages.

	Bages			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Rbfd (milions de ptes.)	94.476	166.569	232.057	3.915.901	7.001.490	9.531.731
Rbfd per habitant (milers de ptes.)	627.2	1.094.40	1.520.80	654.1	1.153.20	1.565.10
Índex Rbfd per hab. (Catalunya=100)	95.9	94.9	97.2	100	100	100

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996. Elaboració pròpia.

Taula 31. Establiments i professionals per sectors d'activitat econòmica. Catalunya i Bages. 1994, 1995 i 1998.

	Comarca			Catalunya		
	1994	1995	1998	1994	1995	1998
Indústria	1.934	15.5	1.977	15.0	59.514	60.647
Construcció	1.637	13.1	1.870	14.2	52.961	62.967
Comerç al detall	2.876	23.0	2.791	21.2	120.052	119.896
Serveis llevat comerç al detall	4.571	36.6	4.917	37.3	211.202	234.920
Professionals i artistes	1.460	11.7	1.638	12.4	76.747	84.103
Total establiments	12.478	100.0	13.193	100.0	520.476	562.533

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE). Elaboració pròpia.

Taula 32. Establiments d'empreses industrials. Catalunya i Bages. 1995 i 1998.

	Comarca				Catalunya			
	1995	%	1998	%	1995	%	1998	%
Energia i aigua	82	4.2	92	4.7	1.014	1.7	1.152	1.7
Química i metall	116	6.0	114	5.8	4.087	6.9	4.051	6.9
Transformació de metalls	626	32.4	669	33.8	18.974	31.9	20.138	31.9
Productes alimentaris	177	9.2	176	8.9	4.947	8.3	4.939	8.3
Tèxtil i confecció	489	25.3	482	24.4	12.041	20.2	11.731	20.2
Edició i mobles	347	17.9	346	17.5	14.154	23.8	14.353	23.8
Indústria ncaa⁽¹⁾	97	5.0	98	5.0	4.297	7.2	4.283	7.2
Total establiments	1.934	100.0	1.977	100.0	59.514	100.0	60.647	100.0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE). Elaboració pròpia.

Taula 33. Establiments d'empreses de comerç al detall. Catalunya i Bages. 1995 i 1998.

	Comarca				Catalunya			
	1995	%	1998	%	1995	%	1998	%
Productes alimentaris	1.066	37.1	1.009	36.2	42.702	20.6	41.117	19.9
Roba i calçat	542	18.8	516	18.5	24.739	11.8	23.885	12.5
Articles per a la llar	308	10.7	325	11.6	14.218	4.0	15.023	4.0
Llibres i periòdics	89	3.1	86	3.1	4.827	7.4	4.811	7.7
Productes químics	259	9.0	251	9.0	8.937	3.1	9.254	3.3
Material de transport	104	3.6	105	3.8	3.688	17.4	3.932	18.2
Comerç ncaa(1)	508	17.7	499	17.9	20.941	100.0	21.874	100.0
Total establiments	2.876	100.0	2.791	100.0	120.052	0.0	119.896	0.0

(1) No classificat en altres apartats

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE). Elaboració pròpia.

Taula 34. Establiments d'empreses de serveis. Catalunya i Bages. 1995 i 1998.

	Comarca				Catalunya			
	1995	%	1998	%	1995	%	1998	%
Comerç a l'engròs	665	14.5	660	13.4	32.473	15.4	34.411	14.6
Hoteleria	809	17.7	857	17.4	41.878	19.8	44.378	18.9
Transports i comunicacions	922	20.2	952	19.4	46.762	22.1	48.517	20.7
Mediació financera	227	5.0	232	4.7	9.341	4.4	10.237	4.4
Serveis a empreses	214	4.7	314	6.4	15.472	7.3	20.496	8.7
Serveis personals	1.395	30.5	1.470	29.9	52.527	24.9	58.200	24.8
Immobiliàries i altres	339	7.4	432	8.8	12.749	6.0	18.681	8.0
Total establiments	4.571	100.0	4.917	100.0	211.202	100.0	234.920	100.0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE). Elaboració pròpia.

Taula 35. Demandes, propostes i recursos. Àmbit de Ocupació i Economia

DEMANDES DELS AGENTS SOCIALS	RECURSOS ACTUALS	PROPOSTES DEL PLA
<p>Demanda a l'administració de recursos: subvencions, informació... Realitzada per: PIMEC-SEFES Federació d'Empresaris de la Catalunya Central.</p>		<p>Que l'Administració recolzi les accions positives (contractació de personal estranger, formació del seu personal respecte el tracte a la diversitat...) mitjançant suport econòmic, més que no castigar les que no ho son.</p>
<p>Agilitzar els tràmits administratius que normalitzin la situació de l'immigrant. Realitzada per: Federació d'Empresaris de la Catalunya Central PIMEC-SEFES Consorci de Formació i Iniciatives Bages Sud CIO Cal Gallifa Consorci de Promoció de Municipis del Moianès Unió de Pagesos CCOO UGT Membres del col·lectiu immigrant</p>		<p>Crear un interlocutor únic (patronat/sindicats) per tal de poder negociar amb Govern Civil l'agilització de determinats tràmits en la regularització laboral dels treballadors estrangers al Bages.</p>
<p>Conèixer d'altres experiències, tant de l'Estat</p>		<p>Informació des del Pla, d'accions i programes</p>

Diagnosi de la situació dels col·lectius d'immigrats a la comarca del Bages
Desenvolupament Comunitari, octubre 2001.

<p>com de la resta d'Europa. Realitzada per: Consorci de Formació i Iniciatives Bages Sud CIO Cal Gallifa Consorti de Promoció de Municipis del Moianès</p>		<p>que s'estiguin duent a altres zones amb èxit tan en l'àmbit de la formació laboral com inserció laboral.</p>
<p>Formació dirigida al col·lectiu immigrant. Realitzada per: Federació d'Empresaris de la Catalunya Central PIMEC-SEFES Consorti de Formació i Iniciatives Bages Sud CIO Cal Gallifa Consorti de Promoció de Municipis del Moianès Unió de Pagesos CCOO UGT Membres del col·lectiu immigrant Bages per a Tothom</p>	<p>Cursos de coneixement de la llengua castellana i catalana. Cursos de formació laboral que es realitzen des de els diferents centres de formació.</p>	<p>Formació sobre els circuits d'accés al món laboral . Cursos de formació per a la obtenció del carnet de conduir.</p>
<p>Formació per a les persones que treballen en inserció laboral per immigrants sobre la normativa legal. Realitzada per: Consorci de Formació i Iniciatives</p>		<p>Dur a terme una sèrie de sessions formatives per tal que els diferents professionals de l'àmbit laboral es familiaritzin amb la llei d'estrangeria i les tramitacions necessàries per</p>

Diagnosi de la situació dels col·lectius d'immigrats a la comarca del Bages
Desenvolupament Comunitari, octubre 2001.

<p>Bages Sud CJO Cal Gallifa Consorci de Promoció de Municipis del Moianès Bages per a Tothom</p>	<p>Sensibilitzar al sector empresarial sobre el fet migratori. Realitzada per: Consorci de Formació i Iniciatives Bages Sud CJO Cal Gallifa Consorci de Promoció de Municipis del Moianès CCOO UGT</p>	<p>Àrea d'estrangeria del Departament Jurídic de PIMEC-SEFES. C.I.T.E. (Centre de informació al treballador estranger depenent de C.C.O.O.) A.M.I.C. (Associació d'Ajuda Mútua de U.G.T.) Punt d'Informació de Bages per a Tothom</p>	<p>a la contractació de personal estranger.</p> <p>Millorar la informació sobre els tràmits de contractació de l'immigrant. Donar a conèixer dades reals de la capacitat de treball i competència laboral d'aquest col·lectiu.</p>
---	---	---	---

9. CONCLUSIONS GENERALS

A la comarca del Bages resideixen més de 3.000 persones de nacionalitat no espanyola, el que significa una taxa de poc més del 2% respecte la seva població total. Els col·lectius més presents són els magrebins (70%) i els de Llatinoamèrica (13%).

Impulsats des dels Ajuntaments i en col·laboració amb els Serveis Socials, es realitzen a la comarca diverses actuacions a favor de la integració d'aquests col·lectius, però s'observen des d'aquests mateixos Serveis Socials tot un ventall de dèficits formatius i de recursos materials i humans per tal de fer-hi front, amb garanties, a aquest nou repte social.

A l'àmbit sanitari, també es donen dificultats de comunicació entre professionals i usuaris, així com un dèficit formatiu i informatiu dintre del col·lectiu atès, i en el mateix grup de professionals de l'atenció sanitària.

L'escola és una altra important porta d'entrada i de contacte inicial amb la societat d'acollida, i disposa de programes que intenten pal·liar els efectes de la incorporació tardana i les dificultats d'adaptació dels nousvinguts.

L'accés a l'habitatge per part dels immigrants xoca amb pràctiques discriminatòries i amb una escassa oferta de preu assequible, el que crea en alguns municipis una concentració de famílies immigrades en els sectors més degradats, amb freqüència els barris antics d'aquestes poblacions.

La dinàmica de creixement econòmic i d'ocupació a la comarca es tradueix en una demanda de ma d'obra especialitzada i no especialitzada, que de vegades es cobreix amb noves pràctiques empresarials com ara la contractació en origen o la sotscontractació mitjançant les empreses de treball temporal. La falta de formació d'una gran part d'aquest col·lectiu, o la inadequació d'aquesta,

s'afegeix a les dificultats jurídiques i a l'entramat administratiu necessari per regularitzar la situació d'aquests treballadors i treballadores.

Amb el rerefons d'aquesta inseguretat i precarietat jurídica, la comarca del Bages necessita d'eines de sensibilització, formació i informació per als seus professionals i la seva ciutadania, incloent-hi aquelles persones nouvingudes que tenen en molts casos dificultats de comunicació i pateixen situacions de precarietat i d'exclusió social.

En l'horitzó d'una societat comarcal cada cop més integradora i més plural, el Pla Comarcal d'Integració dels Immigrats del Bages pot ser una eina de suport a la tasca integradora i normalitzadora de la seva ciutadania i dels seus serveis.

10. REGISTRE DE PERSONES ENTREVISTADES

Àmbit de Serveis Socials

Isabel Sellarès Servitja	(Ajuntament de Súria i Callús)
Agnès Muñoz Sala	(Ajuntament de Cardona i St. Mateu de Bages)
Montse Perarnau Portell	(Ajuntament de St. Joan de Vilatorrada)
Martí Flotats Garrosset	(Ajuntament de St. Joan de Vilatorrada)
Montse Reina Martínez	(Ajuntament de Fonollosa, Rajadell, Aguilar de Segarra, Castellfollit del Boix i St. Salvador de Guardiola)
Isabel Rovira Torner	(Ajuntament de St. Vicenç de Castellet)
Judit Bonvehí Mor	(Ajuntament de St. Vicenç de Castellet)
Rosalia Boada Guardia	(Ajuntament de St. Vicenç de Castellet)
Montse Pérez Barambio	(Ajuntament de Castellgalí, Marganell, Castellbell i Monistrol de Montserrat)
M. Àngels Lladós Torrens	(Ajuntament de Navarcles, St. Fruitós de Bages, Talamanca i Mura)
Concepció Caelles Casanoves	(Ajuntament de Navarcles, St. Fruitós de Bages)
Gemma Rabassa Serra	(Ajuntament de Santpedor, Castelnou de Bages i Pont de Vilomara)
Mireia Grau Victori	(Ajuntament del Pont de Vilomara)
Rosa Requena Martínez	(Ajuntament de Sallent)
Dolors Mor Altarriba	(Ajuntament de Navàs, Balsareny i Gaià)
Ana Jiménez Martín	(Ajuntament d'Artés, Avinyó i St. Feliu Saserra)
Anna Cerdán Heredia	(Ajuntament de Moià, Sta. M. De Oló, l'Estany, Calders i Monistrol de Calders)
Rosa Ponsa	(Càritas St. Vicenç de Castellet)
Rosa	(Càritas Cardona)

Àmbit Sanitat

Eva Torra	(CAP de Sant Vicenç de Castellet)
Rosa Carulla	(Directora de Serveis Socials de l'Hospital General de Manresa)

Àmbit Ensenyament

Josep Roca	(IES St. Vicenç de Castellet)
Magda Cerdan	(IES Navarcles)
Montse Puigpelat	(IES St. Joan de Vilatorrada)
Montse Canet	(IES Sùria)
Elisa	(EAP)
Puri	(Escola Tèc.-Prof. Diocesana de Navàs)

Àmbit Ocupació i Economia

Celdoni Sala	Federació d'Empresaris de la Catalunya Central
Josep Fuentes	CCOO
M. Espejo	UGT
Mohamed Elías	AMIC (UGT)
Sílvia López	Consorci de Formació i Iniciatives Bages Sud
Joaquín Lavin Serra	ETT People
Lídia Ribera Cazorla	ETT People
David Sala i Salas	Pimec-Sefes
Cristina Rubio	CIO Cal Gallifa
Gabriel Lozano	UGT Iberpotas Sallent
Joan Tatge	Unió de Pagesos
Lluís Obach	Unió de Pagesos
Teresa Soler	Consorci de Promoció de Municipis del Moianès

Entitats

Bages per a Tothom
Càritas
Creu Roja
Moianès Solidari

Altres

Josep Montràs (Ajuntament de Moià)

Enric Oliveres (Ajuntament de Moià)

Teresa Terricabres (Ajuntament de Moià)

En el registre d'entrevistats s'ha respectat la voluntat d'alguns entrevistats a que no aparegués el seu nom públicament. És el cas de deu immigrants i dos professionals de l'àmbit de l'ocupació.